

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİNİN
YATIRIMLARIN MALİYETİNE VE
KÂRLILIĞINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Murat KOÇYİĞİT

Eskişehir - 1988

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

Birinci Bölüm

YATIRIM TEŞVİKİ'NİN TANIMI

KAPSAMI VE TÜRLERİ

Birinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKİ'NİN TANIMI VE KAPSAMI

I. <u>YATIRIM TEŞVİKİNİN TANIMI</u>	3
II. <u>YATIRIM TEŞVİKLERİNİN KAPSAMI</u>	6
A. BÖLGESEL TEŞVİKLER	7
B. SEKTÖREL TEŞVİKLER	8

İkinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TÜRLERİ

A. VERGİ TEŞVİK TEDBİRLERİ	10
B. VERGİ DIŞI TEŞVİK TEDBİRLERİ	12

İkinci Bölüm

TEŞVİK POLİTİKASI VE TÜRKİYE'DE

YATIRIM TEŞVİKLERİ

Birinci Kısım

TEŞVİK POLİTİKASI

İkinci Kısım

TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİ

<u>I. YATIRIM PROJELERİNE DPT TARAFINDAN UYGULANAN</u>	
<u>TEŞVİKLER</u>	18
A. GÜMRÜK MUAFİYETİ	18
B. YATIRIM İNDİRİMİ	21
C. YATIRIM FİNANSMAN FONU	23
D. BİNA İNŞAAT HARCİ İSTİSNASI	24
E. VERGİ, RESİM ve HARÇ İSTİSNASI	25
F. DÖVİZ TAHSİSİ	27
G. KAYNAK KULLANIMI DESTEKLEME PRİMİ	28
H. KATMA DEĞER VERGİSİ ERTELEMESİ	32
İ. YATIRIM MALİ İMALATCI TEŞVİK KREDİSİ	33
J. RIHTIM RESMİ MUAFİYETİ	34
K. TEŞVİK PRİMİ	34
L. KONUT İNŞAATINDA VE KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRE- LERDE YAPILACAK YATIRIMLARDA VERGİ, RESİM VE HARÇ İSTİSNA VE MUAFİKLİKLARI	35

M. ÖZEL ÖNEM TAŞIYAN SEKTÖRLER İLE KALKINMADA....	
ÖNCELİKLİ YÖRELERDE ÇALIŞANLARIN ÜCRETLERİNİN	
VERGİLENDİRİLMESİNDE İNDİRİM.....	36

Üçüncü Bölüm

YÜRÜRLÜKTEKİ YATIRIM TEŞVİK ARAÇLARININ
YATIRIM PROJELERİNİN MALİYETİNE VE KÂRLİLİĞİNA
OLAN ETKİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK UYGULAMA

Birinci Kısım

ARAŞTIRMADA KULLANILAN KRİTERLER

VE

UYGULAMA PROJESİNİN TANITILMASI

I. <u>ARAŞTIRMADA KULLANILAN KRİTERLER.....</u>	38
II. <u>UYGULAMA PROJESİNİN TANITILMASI</u>	39

İkinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN PROJE MALİYETİNE

KATKILARI VE KÂRLILIK ÜZERİNDEKİ

ETKİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ

I. <u>RENK A.Ş. YATIRIMININ TEŞVİK ALMADAN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ</u>	
<u>DURUMUNDA YATIRIMIN MALİYETİ VE YATIRIMIN KÂRLILIĞI</u>	
A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI	42
B. YATIRIM KÂRLILIĞI	47
II. <u>RENK A.Ş. YATIRIMININ NORMAL BÖLGEDE TEŞVİK ALARAK</u>	
<u>GERÇEKLEŞTİRİLMESİ VE TEŞVİK ARAÇLARININ MALİYET VE</u>	
<u>KÂRLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ</u>	
A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI	53
1. <u>Gümrük Muafiyeti</u>	53
2. <u>Teşvik Primi</u>	54
3. <u>Vergi, Resim ve Harç İstisnası</u>	55

B. YATIRIMIN KÄRLİLİĞİ	57
1. <u>Yatırım İndirimi</u>	57
2. <u>Kaynak Kullanımı Destekleme</u>	
<u>Primi</u>	60
III. <u>RENK A.Ş. YATIRIMININ I.DERECEDE KALKINMADA</u>	
<u>ÖNCELİKLİ YÖRELERDE TEŞVİK ALARAK GERÇEKLEŞTİRİLMESİ</u>	
<u>VE TEŞVİK ARAÇLARININ MALİYET VE KÄRLİLİK ÜZERİNDEKİ</u>	
<u>ETKİLERİ</u>	
A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI.....	63
1. <u>Gümrük Muafiyeti</u>	64
2. <u>Teşvik Primi</u>	64
3. <u>Vergi, Resim ve Harç İstisnası</u> ..	64
B.YATIRIM KÄRLİLİĞİ	65
1. <u>Yatırım İndirimi</u>	65
2. <u>Kaynak Kullanımını Destekleme</u>	
<u>Primi</u>	68

SONUÇ.....	72
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	74

Ö Z E T

Türkiye'de kalkınmanın plan ve programlarda belirlenen hedeflere ulaşmasında, kamu ve özel kesim tarafından yapılacak yatırımlar büyük rol oynar.

Yıllık plan ve programlarda belirtilen yörelere ve sektörlerle yatırım yapmak kamu kesimi için zorunludur. Aynı durum özel kesim için geçerli değildir.

Onun için, Devlet Özel kesimi belli tercihleri doğrultusunda yatırımlara özendirme için, bir araç olarak yatırım teşviklerini kullanır. Bu çalışmada, özel kesime tanınan yatırım teşviklerinin tanıtımı ve bu teşviklerin firma bazında yatırımların maliyetine ve kârlılığına olan etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, yatırım teşvikinin tanıtımı, kapsamı ve türleri anlatılmaktadır.

İkinci bölümde ise, yürürlükte olan ve D.P.T. tarafından yatırımcılara tanınan teşvikler açıklanmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde, yürürlükte olan yatırım teşviklerinin bir tekstil yatırım projesinin maliyetine ve kârlılığına olan etkileri incelenerek, çalışma bitirilmektedir.

A BRIEF SUMMARY OF THE THESIS

THE EFFECTS OF INVESTMENT INCENTIVES ON THE COST AND PROFITABILITY OF INVESTMENTS IN TURKEY

Investments have a major importance to realize the various targets of development mentioned in Five Years Development Plans of Turkey.

It is a necessity for the public sector to complete the planned investments projects in the annual programs. However, it is not the same for the private sector. And so, investment incentives, the means to encourage the private sector for investment are used. This study takes investment incentives and the measurement of their effects on the cost and profitability of the investments as subject.

The first section involves the definition of investment incentives and explanations on regional and sectoral incentives.

In the second section, the incentives in force in Turkey are explained.

In the third and the last section, the effects of the above-mentioned incentives on a textile investment project are examined.

Ö Z G E Ç M İ Ş

1961 yılında Ankara'da doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Ankara'da tamamladım.

1982 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İş İdaresi bölümüne girdim. 1986 yılında mezun oldum ve aynı yıl Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladım.

1987 yılında Araştırma Görevlisi olarak Açıköğretim Fakültesine girdim.

Halen Yüksek Lisans öğrenimimi sürdürmekteyim.

Murat KOÇYİĞİT

GİRİŞ

Türkiye ekonomisi, kamu ve özel kesim tarafından oluşturulan karma bir ekonomik yapıya sahiptir. Kamu ve özel kesimin yan yana ve uyum içinde olması, kalkınma planlarında belirtilen hedeflere ulaşılmasını sağlayacaktır.

Devletin uygulamaya koyduğu kalkınma programları kamu kesimi için emredici, özel kesim için ise teşvik edici özellikler taşımaktadır. Özel kesimin kalkınma planlarında gösterilen hedefleri gerçekleştirebilmesi için hem hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi, hem de teşvik tedbirleri ile desteklenmesi gerekmektedir.

Karma ekonomik sistemde kamu kesiminin plan hedeflerine ulaşması, fakat özel kesimin başarısızlığı halinde, uyumsuzluğun getireceği sorunlar nedeniyle, planın başarısından söz etmek iki kesiminde belirlenen hedeflere ulaşması ile mümkün olacaktır.

Kalkınma planları ile saptanan teşvik ve yöneltme politikaları, günümüzde yoğunlaşarak, yıllık programlarla hedefler ve

uygulanış biçimleri her yıl yenilenerek uygulamaya konulmaktadır.

Bu çalışmada; uygulamada yer alan, özel kesimin yapacağı yatırımlarda teşvik tedbirlerinin yatırım tutarına ve yatırımın kârlılığına etkileri ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yatırım teşvikleri konusunda teorik açıklamalar verilmiş, teşvik kavramı ve kapsamı incelenmiştir.

İkinci bölümde, teşvik politikalarının ülkemizde uygulanması incelenmiş, yürürlükteki teşvik araçları ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Üçüncü bölüm uygulamayı kapsamaktadır. Uygulamada D.P.T. ve DESİYAB tarafından değerlendirilmesi yapılmış ve olur almış bir yapılabirlik çalışmasından yararlanılmıştır. İlk aşamada yatırımın teşvik almadan gerçekleştirilmesi durumunda yatırım tutarı ve kârlılığı analiz edilmiş, ikinci aşamada teşvik alma durumunda normal bölgede yatırım tutarı ve kârlılığı hesaplanmış, son aşamada ise, aynı proje kalkınmada öncelikli yörede gerçekleşmesi durumunda teşviklerin yatırım tutarına ve kârlılık üzerine etkileri ölçülmüştür.

Birinci Bölüm

YATIRIM TEŞVİKİ'NİN TANIMI, KAPSAMI VE TÜRLERİ

Birinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKİ'NİN TANIMI VE KAPSAMI

I. YATIRIM TEŞVİKİ'NİN TANIMI

Türkiye'de kalkınma ve yatırımların plana bağlandığı 1960'lı yıllardan beri Beş Yıllık Kalkınma Planları yürürlüğe konmaktadır. Devlet izleyeceği ekonomi politikasını, bu planların ışığında saptamaktadır.

Beş Yıllık Planlarda, sosyoekonomik hedefler ile, ilkeler yanında, yatırımlar ve tedbirler ana hatları ile belirtilmektedir. Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda yer alan politika ve tedbirler, yatırımlarla birlikte ve bütünü oluşturmaktadır. Yıllık Programlarda yer alan tedbirler, Kamu ve Özel Kesim tarafından Kal-

kınma Planlarının gerçekleşmesini kolaylaştırıcı önemli araçlar arasındadır. Bu nedenle kalkınma amacı yönünde yatırımların gerçekleştirilmesi yanında tedbirler üzerinde de gereken dikkatin gösterilmesi gereklidir.

Türkiye ekonomisinin en belirgin özelliği kamu ve özel kesimden oluşan karma bir ekonomik sisteme sahip olmasıdır. Kamu ve özel kesimin yan yana beraberce uyum içinde olması, kalkınma planlarında belirtilen hedeflere ulaşılmasını sağlayacaktır. Böyle bir uyum Türk ekonomik hayatının devam etmesi için de gereklidir.

Devletin uygulamaya koyduğu kalkınma planları sadece kamu kesimi için bağlayıcı ve emredicidir. Özel kesim için ise yol gösterici, teşvik edicidir.

Özel kesimin kalkınma planlarında gösterilen hedefleri gerçekleştirebilmesi için, hem hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi, hem de teşvik tedbirleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Yatırımların teşvik edilmesini şu şekilde tanımlayabiliriz: "Teşvik, ekonomik kalkınmayı, sosyal gelişmeyi daha hızlı, daha isabetli sağlamak, kaynak israfını önlemek, Türk vatandaşına mümkün olduğu kadar kısa süre içinde daha yüksek bir hayat seviyesi sağlamak, memleketimizi iktisaden kalkınan ülkeler seviyesine bir an evvel yükseltmek için getirilecek ekonomik ve sosyal tedbirlerin tümüdür"(1). Başka bir tanımlama ile, Devletin kalkınma planları gereğince yatırım yapılmasını istediği yörelere ve sektörlere özel kesim tarafın-

(1) Ömer YAşAR, Yatırım ve Yatırımcı Rehberi, Ankara, 1975, s.152.

dan yatırım yapılmasını çeşitli ekonomik araçlarla özendirmesidir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan teşvik politikası da şu şekilde tanımlanmıştır: "Teşvik politikasının amacı, müteşebbislerin tercihlerini plan hedefleri doğrultusunda yönlendirmektir"(2).

Kamu kesiminin yaptığı yatırımlar plan hedeflerine uygun düzeyde gerçekleşse bile, özel kesimin yapacağı yatırımlar belirtilen hedeflerle uyumlu olmadığı zaman planın başarılı bir şekilde uygulanması söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle özel kesimin, planda hedeflenen yatırımlara yönelmesi önem taşımaktadır(3). Bu da özel kesime sağlanan yatırım teşvikleri ile olacaktır.

(2) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Ya.No. DPT:1974, Ankara, 1985, s. 32.

(3) Ömer YAŞAR, Plan ve Programlar Işığında Yatırımları Özendirme ve Yönlendirme, Mevzuat ve Açıklamalar, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1973, s.7.

II. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN KAPSAMI

Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkeler, çok hedefli kalkınma stratejileri izlemek zorunluluğunu duyarlar. Türkiye'nin kalkınma hedefleri arasında bölgesel dengesizliğin giderilmesi, istihdam artışı, ödeme bilançosu açığının kapatılması, daha adil gelir dağılımı gibi unsurlar kalkınma hızının yanında yer alır(4). Ekonomik kalkınmanın yapısında önemli bir yere sahip olan yatırımlar, çeşitli şekillerde uygun ve verimli yatırım alanlarına ve bölgelerine yönlendirilmektedir. Devlet elindeki teşvik araçları yardımı ile bu yönlendirmeyi sağlamaktadır.

Teşvik görecekt yatırımların hangi teşviklerden faydalandırılacakları, yıllık program ve kararnamelerle yöre ve sektörler itibariyle belirlenmektedir(5). Değişik amaçlarla düzenlenen teşvik tedbirleri, kapsam açısından başlıca iki bölümde incelenebilir.

A. Bölgesel Teşvikler

B. Sektörel Teşvikler

Şimdi teşvikleri bu ayırırna göre inceleyelim.

(4) Öcal USTA, Yapılabilirlik Etüdüleri ve Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesi, İzmir, 1985, s.124.

(5) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Teşvik Belgesi Almış Özel Sektör Projelerinin 1976 Sonu İtibariyle Genel Görünümü ve Uygulama Sonuçları- DPT, Ya.No. DPT: 1625-KD.341, Ankara, 1977, s. 2.

A. BÖLGESEL TEŞVİKLER

Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarda hangi bölgelerin yatırımlar için teşvik edilecekleri belirtilmiştir. Bölgesel ayırım daha çok il düzeyindedir.

87/1 numaralı Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Tebliğ'de yer alan, yatırım teşviklerinden yararlanacak öncelikli iller şunlardır(6):

1'inci Derecede Öncelikli iller:

1- Adıyaman	8- Kars
2- Ağrı	9- Mardin
3- Bingöl	10- Muş
4- Bitlis	11- Siirt
5- Diyarbakır	12- Tunceli
6- Gümüşhane	13- Van
7- Hakkari	

2'nci Derecede Öncelikli iller:

1- Amasya	9- Kahramanmaraş
2- Artvin	10- Malatya
3- Çankırı	11- Sinop
4- Çorum	12- Sivas
5- Elazığ	13- Tokat
6- Erzincan	14- Şanlıurfa
7- Erzurum	15- Yozgat
8- Kastamonu	

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesinin kalkınmamış olduğu düşünülürse, listede belirtilen öncelikli illere yapılacak yatırımlar bu bölgelerin kalkınmasına neden olacaktır. Belirtilen illere tanınacak çeşitli teşvikler, özel kesim yatırımlarının, devletin istediği belirli bölgelere yönlendirilmiş olmasını sağlar.

Türkiye dengeli kalkınma kriterini, yani belirli alanlarda ihtisaslaşmayı değil, birçok alanlarda tam kalkınmayı hedef kabul etmiştir. Bu kalkınma, yani bütün sektörlerin aynı alanda geliştirilmesi özel kesimin yatırımlara katılmasıyla gerçekleşecektir(7).

B. SEKTÖREL TEŞVİKLER

Halen yürürlükte olan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında sektörel gelişme hedefleri ve politikaları belirtilmiştir. Bu plana göre hazırlanan Yıllık Programda o yıla ait olan genel teşvik tabloları bulunur,

15.10.1986 tarih ve 19252 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "1987 Yılı Programının Uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesine Dair Kararın eki "Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar" ın 2.nci maddesi "Program Kararnamesi ekinde bulunan teşvik edilmeyen üretim ve yatırım konuları haricindeki bütün yatırımlar bu esaslar çerçevesinde incelenerek gerekli görülen teşvik tedbirlerinden

(7) Hasan OLALI, İşletmelerde Uzun Süreli Yatırım ve Finansman Planlaması, Ege Üniversitesi, İT.B.F. Ya.No. 64/10, 1971. s.127.

yararlandırılabilir. Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki her türlü yatırımlar teşvik tedbirlerinden yararlandırılabilir..." şeklindedir. Bu maddeye göre teşvik edilmeyen üretim ve yatırım konuları ayrıntıya inilmeden, üretim kollarına göre şu şekilde sıralanabilir(8):

1. TARIM

a. Hayvancılık

2. İMALAT

A. Gıda- İçki

b. Orman Ürünleri

c. Lastik

d. Kimya

e. Demir Çelik

f. Demir Dışı Metaller

g. Taşıt Araçları

h. Madeni Eşya

ı. Pişmiş Kilden ve Çimentodan Gereçler

3. HİZMETLER

a. Ulaştırma

4. TURİZM

Bu liste yatırım yapacak müteşebbislerin kararlarını etkiler. Yatırım kararı verilirken plan ve programlar incelenerek hangi yatırımların teşvik edildiği bilinmelidir.

(8) RG. T. 15.10.1986, No.19252.

İkinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TÜRLERİ

Müteşebbislerin alacakları yatırım kararlarını kendilerine tanınacak yatırım teşvikleri etkilemektedir(9). Yatırım teşviklerini başlıca iki grupta toplamak mümkündür:

A. Vergi Teşvik Tedbirleri

B. Vergi Dışı Teşvik Tedbirleri

şimdi bunları sırasıyla inceleyelim.

A. VERGİ TEŞVİK TEDBİRLERİ

Vergi teşvik tedbirleri, yatırım kararlarının alınmasında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan birisidir.

Yatırımların artmasını sağlamak amacı ile kullanılan çeşit-

(9) Semih BÜKER, İşletmelerin Finansal Yönetiminde Yatırım Kararları ve Türkiye'deki Uygulama, E.İ.T.İ.A. Ya.No. 104/59, Ankara 1973, s.21.

li iktisadi araçlar arasında vergi politikası önem taşımaktadır. Çünkü vergi ile yatırımlar arasındaki ilişki vergi sisteminin yapısına bağlıdır(10). Devlet aldığı vergi tedbirleri ile müteşebbislerin, vergi politikasıyla gerçekleştirmeyi beklediği miktarda ve yapılmasını istediği alanlara yatırım yapılmasını sağlayabilir(11). Vergiler sayesinde, kalkınma planlarında belirtilen sektörlerle ve bölgelere yatırım yapılması sağlanarak planlanmış hedeflere ulaşılmış olunur.

Yatırımları arttırmak ve belirli alanlara çekmek için uygulanan başlıca vergi teşvikleri şunlardır(12):

1. Gümrük Muafiyeti
2. Yatırım İndirimi
3. Bina İnşaat Harcı İstisnası
4. Vergi, Resim ve Harç İstisnası
5. Katma Değer Vergisi Ertelemesi
6. Özel Önem Taşıyan Sektörler ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere Çalışanların Ücretlerinin Vergilendirilmesinde İndirim

(10) Özhan ULUATAM, Vergilerin Yatırımlar Üzerindeki Etkisi ve Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası, Ankara Üniversitesi, S.B.F. Ya.No. 311, Ankara, 1971, s.2

(11) Semih BÜKER, İşletmelerin Finansal Yönetiminde Yatırım Kararları ve Türkiye'deki Uygulama, E.İ.T.İ.A. Ya.No. 104/59 Ankara, 1973, s.21

(12) 87/1 Sayılı Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile İlgili Tebliğ, R.G. T.1.12.1986, No. 19298.

7. Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç İstisna ve Muaflıkları

8. Rıhtım Resmi Muafiyeti

B. VERGİ DIŞI TEŞVİK TEDBİRLERİ

Vergi yoluyla yatırımları teşvik etmek her zaman yeterli değildir. Bunun için vergi dışı, değişik türde bazı tedbirlerin alınması gerekir. Bunları şöyle sıralayabiliriz(13):

1. Teşvik Primi
2. Finansman Fonu
3. Döviz Tahsisi
4. Kaynak Kullanımını Destekleme Primi
5. Yatırım Malı İmalatçısı Teşvik Kredisi

Vergi ve vergi dışı teşvik araçlarından hangilerinin yürürlükte olduğu, hangi yatırımların hangi araçlardan yararlanacağı, her yıl Resmi Gazete'de yayınlanan "Yatırımların, İhracatın ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Yıllık Genel Teşvik Tablosu'nda gösterilmektedir.

Yukarıda sayılan teşvik araçlarından Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yatırımcılara proje bazında tanınacak olan teşvik araçları ikinci bölümde incelenecektir.

(13) 87/1 sayılı.....

İkinci Bölüm
TEŞVİK POLİTİKASI
VE
TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİ

Birinci Kısım
TEŞVİK POLİTİKASI

Teşvik tedbirleri uygulaması, özel kesimin bulunduğu demokratik kalkınmış, kalkınmakta veya geri kalmış her ülkede vardır. Kalkınmakta olan veya geri kalmış ülkelerin kıt olan kaynaklarını rasyonel bir şekilde kullanılmasını sağlamak, yatırımları en uygun ve verimli yatırım alanlarına yönlendirebilmek için teşvik tedbirlerine ihtiyaç vardır.

Dengeli ve hızlı bir kalkınma ancak yatırımlar ve tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasına bağlıdır(14). Dolayısıyla teş-

(14) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Program Uygulama-
da Karşılaşılan Sorunlar, D.P.T. Ya.No. DPT: 1442- KD 298,
Ankara, 1975, s.29.

vik politikası, planın özel sektör bakımından yol gösterici olma niteliğine uygun etkin bir uygulama aracıdır. Türkiye ekonomisinin özelliğinden ötürü kamu kesiminin yatırımları yanında özel kesimin yatırımlarının da ekonomik kalkınmayı amaçlarına ulaştıracak alanlara yönlendirilmesi önem kazanmaktadır(15).

Türkiye'de ilk kez yapılmış olan uzun vadeli plan, 1963 yılından itibaren 15 yıllık dönem için ulaşılması amaçlanan ekonomik ve sosyal hedefleri belirlemiştir(16).

Kalkınmasını sanayileşme yoluyla gerçekleştirmek isteyen ülkemizde, sanayileşmenin istenen hızda ve yapıda olması için, özel kesimin gücünün gerçekleştirilecek plan hedeflerinin gerektirdiği alanlara yönlendirilmesi gerekir. Bu yönlendirmede devlet özel kesim yatırımlarının hedeflerine ulaşabilmesi için bazı teşvik araçları kullanmaktadır(17).

Kalkınma yatırımı mümkün olur. Kalkınmakta olan ülkeler yatırım yapmak zorundadırlar. Yapılacak yatırımların sadece kamu kesimi tarafından yapılması beklenemez. Özel kesimde yatırımlara katılımı gerekir.

(15) Nazif GÜRDOĞAN, Proje Değerlendirme Yöntemleri, D.P.T. Ya.No. DPT: 2063-MGS: 15, Ankara, ? s.18.

(16) Rıza AŞIKOĞLU, Türkiye'de Yatırım Teşvik Tedbirleri, Anadolu Üniversitesi Ya.No. 278, K.İ.İ.B.F. Ya.No.2 Eskişehir, 1988, s.16.

(17) Teşvik....., s.2.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan yatırım politikasına göre; öngörülen üretim yapısının gerçekleştirilmesini sağlayacak ve ihracatı artıracak projeler ile ekonomik ve sosyal gelişmeyi destekleyici alt yapı tesislerinin yapılmasına öncelik verilecek şekilde tesbit edilecek, özel kesim yatırımlarının payının artması sağlanacaktır(18).

Kalkınma planları ile saptanan teşvik ve yöneltme politikası özel kesimin yatırımlara katılması ile kalkınmayı sağlamaya çalıştığına göre teşvik tedbirleri özel kesim için hazırlanmış olmaktadır(19). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda teşvik politikası; özel kesim için teşvik ve yönlendirme araçları, yatırımın konusuna, kapasitesine, teknolojisine, istihdam ve ödemeler dengesine katkısı ile yer seçimine göre etkili ölçülerde farklılaştırılmış olarak ve selektif biçimde kullanılacaktır şeklinde belirlenmiştir(20).1987 Yılı Programı teşvik politikası da aynı özellikleri taşımaktadır.

1987 Yılı Programı teşvik politikasına göre; yatırımların yurt düzeyine dengeli biçimde dağılımını sağlamak amacı ile teşvik tedbirlerinin yörelere göre farklılaştırılarak uygulanmasına devam edilerek başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere kalkınmakta öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlara ek teşvik ted-

(18) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, D.P.T. Ya.No. 1974, Ankara, 1985, s.1.

(19) Orhan BALI, Proje Geliştirme ve Değerlendirme Semineri Notları, D.Y.B. C.1, Ankara, 1981. s.7.

(20) Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.192.

birleri uygulaması sürdürülecektir(21). Ayrıca teşvik edilmeyen üretim ve yatırım konuları belirtilerek bunların haricindeki bütün yatırımlar, uygun bulunduğu takdirde teşvik tedbirlerinden yararlanacaktır.

Bir yatırımın, yatırım teşviklerinden yararlanabilmesi için Teşvik Belgesine ihtiyacı vardır. Teşvik Belgesi; belli şartları taşıyan yatırımlara, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından verilmektedir. Teşvik Belgesi yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, bu değer ve tesbit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde yazılı bulunan teşviklerden yararlanabilen Kalkınma Planına uygun ve memleket ekonomisi için faydalı olduğu DPT'nca kabul edilen yatırımlar için yatırımcılara verilen bir belgedir. Yatırımların Teşvik Belgesine bağlanabilmesi için yatırım tutarının Program Kararnamesinin 1'nci maddesinde belirtilen asgari değerlerin altında olmaması ve Program Kararnamesi ekinde bulunan Teşvik edilmeyen üretim ve yatırım konuları içinde yer almaması gerekir.

(21) R.G. T.15.10.1986, No. 19252.

İkinci Kısım

TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİ

Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın bir aracı olarak kullanılan yatırımları teşvik tedbirleri, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de çok yönlü yararları nedeni ile çeşitli aşamalar kaydederek 1913 yılından günümüze kadar uygulanmış gelmiştir(22).

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan 87/1 no'lu Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Tebliğe göre, yatırım projelerine uygulanabilecek teşvik tedbirleri şunlardır(23):

(22) AŞIKOĞLU, s.10

(23) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ekonomik İstikrar Tedbirleri ile İlgili Mevzuat-8, D.P.T. Ya.No.2073, Ankara. 1987, s.380.

I. YATIRIM PROJELERİNE DPT TARAFINDAN UYGULANAN TEŞVİKLER

A. GÜMRÜK MUAFİYETİ

En basit tanımıyla, bazı Kanun ve Kararnamelerle bir malın yurda girişinde alınan verginin alınmamasıdır. 474 sayılı Kanun'un değişik 2.nci maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan Kararnameler gereğince proje bazında gümrük muafiyeti bir teşvik aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de yapılacak yatırımların büyük bir kısmının ana ve yardımcı makina ve donatımı yurt dışından sağlandığı için, ödenecek ithalat ve gümrükleme giderleri oldukça yüksek tutarlara ulaşmaktadır(24).

Yatırım mallarından alınan bir vasıtalı vergi, kısmen veya tamamen bu malların fiyatına yansiyarak fiyatı yükseltir. Yatırım mallarının fiyatını değiştiren vasıtalı vergilerin başında Gümrük vergileri gelir. Yatırım mallarının ithal yoluyla sağlandığı durumlarda gümrük vergilerinin kaldırılması, oranlarının değiştirilmesi, taksitlendirilmesi yatırım kararlarının da değişmesine yol açar. Yatırım için büyük ölçüde ithalat gerekiyorsa, gümrüklere uygulanacak vergi teşvikleri yatırımın maliyetini büyük ölçüde düşürür(25).

(24) Doğan BAYAR, Sanayi İşletmelerinde Yatırım Politikası Ders Notları, Eskişehir, 1983. s.111.

(25) Yatırım ve Proje Değerlemesi, Anadolu Üniversitesi Ya.No. 120, A.Ö.F. Ya.No. 44, Ankara, 1987, s.70.

28.10.1969 tarih ve 6/12585 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnesi'ne göre, Uzun Vadeli Kalkınma Planı'nın hedefleri gözönünde bulundurularak, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde gösterilen vergi nisbet ve hadleri belli şartlara uygun ithalata uygulanmak üzere sifıra indirilmiştir.

Kararnamede belirtilen şartlar şunlardır(26);

- a. Türk sanayi mamullerine dış pazarlarda rekabet gücü kazandırmak,
- b. Yeni imalât teknolojisinin yurda aktarılmasına imkan hazırlamak,
- c. Yeni teşebbüslerin dünyada mevcut ve kurulmakta olan tesislere uygun ekonomik kapasitelerde kuruluşların ve ya mevcutların bu şartlarda tevsiini temin etmek için,

yapılacak yatırımlara gerekli olan ithalatta, Gümrük Giriş Tarife cetvelindeki gümrük vergi nisbetleri ve hadleri sifıra indirilmiştir.

Gümrük muafiyetinden yararlanabilmek için yatırımın Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Teşvik Belgesine bağlanması veya uygun görülmesi gerekir.

Gümrük muafiyeti ilgili müracaatlarda, 6/12585 Sayılı Kararnesi ve müracaat tarihinde yürürlükte bulunan Program Kararnemeleri esaslarına göre uygulama yapılır

(26) R.G. T. 1.11.1969, No. 13340.

Devlet Planlama Teşkilatı, toplam sabit yatırım tutarı 1 milyar İL.yı* geçen yatırımların yedek parça, işletme ana hammaddeleri ile ara malları ithalatında, CIF bedelleri üzerinden % 10** oranındaki meblağın ihracatı Teşvik Fonu'na yatırılması kaydıyla yeni işletmeye geçen yatırımların azami üç aylık ihtiyacı için 6/12585 sayılı Kararnameye göre proje bazında gümrük muafiyeti uygulayabilir(27).

Teşvik belgesine istinaden gümrük muafiyetinden yararlanılarak ithal edilen yatırım mallarının Devlet Planlama Teşkilatı'nın uygun görüşü alınmadan 10 yıl süre ile ahara, devir, temlik, satışının yapılması yasaktır. Bu hükme aykırı davranışlardan gümrük vergi ve resimleri kanuni faizi ile birlikte tahsil edilir(28).

İlgili Kararname'ye göre işletme ana hammaddeleri ile ara mallarına da belli yıllar için proje bazında gümrük muafiyeti uygulanabilir. İşletme ana hammaddeleri ile ara mallarına gümrük mu-

* 5.4.1988 tarih ve 19776 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 1988 yılı Programının Uygulanması Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararın Eki "Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar" da bu tutar 2 Milyar İL. olarak belirlenmiştir.

** 5.4.1988 tarih ve 19776 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan esaslara göre, 1988 yılında yapılacak yatırımların gerekli olan hammaddeleri için % 10, ara malları için % 5 oranı saptanmıştır.

(27) R.G. T. 15.10.1986, No. 19252.

(28) R.G. T. 15.10.1986, No. 19252

afiyeti uygulanmasında aşağıdaki şartlar aranır.

- a. Yatırımın komple yeni yatırım olması,
- b. Toplam sabit yatırım tutarının 1 milyar TL'nin*üzerinde olması,
- c. 3 aylık hammadde ile ara malları ihtiyacının karşılanması.

Bu konudaki uygulama, söz konusu yatırımlarla ilgili makina ve teçhizatın ithalinden sonra yapılır.

B. YATIRIM İNDİRİMİ

Yatırım indirimi, tasarruf edilen fonların ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlayacak yatırımlara yönlendirilmesi için kalkınma planlarında ve yıllık programlarda belirtilen yörelerdeki özel sektör yatırımlarını özendirilen ve teşvik eden bir vergi istisnasıdır(29).

Yatırım indirimini, Kalkınma Planlarına uygun ve kanunda belirtilen diğer şartlara haiz yatırımların öz kaynaktan karşılanan kısımlarının kanunda belirtilen muayyen bir yüzdesi kadar gelirin, Gelir Vergisi veya Kurumlar Vergisi dışı bırakılması şeklinde tanımlayabiliriz.

Gerekli şartları yerine getiren yatırımcı, bir yandan yaptığı sabit yatırımlar için amortisman ayırarak bunu gider yazıp gelirini düşük gösterecek, diğer yandan aynı yatırımlar için kabul edilen yatırım indirimi oranında vergi matrahından indirim yapacaktır.

* 5.4.1988 tarih ve 19776 sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan esaslara göre bu tutar 2 Milyar TL'dir.

(29)Yılmaz ÖZER, Ali İYİBİL, İsmail CAN, Anonim ve Limited Şirketlerin Vergi Rehberi, Ankara, 1982, s.295.

Dolayısıyla vergiye tabi bir gelir elde eden yatırımcıya bu yolla başlangıç maliyetinin bir kısmı geri verilmiş olur(30).

Böylece Kalkınma Planlarında belirtilen alanlara özel kesimin yönlendirilmesi, yatırım indirimi yoluyla sağlanmış olur.

Yatırım İndiriminden teşviki öngörülen yatırımlar yararlanırlar. Yatırım İndirimi uygulaması Teşvik Belgesine bağlı kalınarak Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca yapılır.

Yatırım indirimi 193 ve 5422 sayılı Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının 202 ve 199 sayılı Kanunlarla eklenen hükümleri ile bu Kanunlarda değişiklik yapılmasına dair 24.12.1980 tarihli ve 2361 ve 2362 sayılı Kanun hükümleri ile söz konusu Kanunlara 4.1.1984 tarih ve 2970 sayılı Kanunla getirilen değişikliklere istinaden gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerine tanınan bir vergi istisnasıdır.

Yatırım indirimi, aşağıda belirtilen yatırımcıların bilanço esasına göre tesbit edilmiş münhasıran ticari veya zirai kazançlarına tatbik edilir(31):

a. Gelir Vergisi Mükellefleri:

Gerçek kişiler, adi şirketler, kollektif şirketler,
adi komandit şirketler

b. Kurumlar Vergisi Mükellefleri:

Anonim şirketler, limited şirketler, eshamlı komandit şirketler, anonim, limited, eshamlı komandit ve kooperatif şirketlere benzeyen yabancı şirketler.

(30) Yatırım ..., s.71.

(31) R.G. T. 1.12.1986, No.19298.

Kurumlar Vergisi mükellefi olan iktisadi kamu müesseseleri ile dernek, tesis ve vakıflara ait iktisadi işletmeler yatırım indiriminden faydalanamazlar. İktisadi kamu müesseselerinin iştiraki bulunan ve anonim şirket halinde kurulu ortaklıklar yatırım indiriminden faydalanabilirler.

Yatırım indirimi uygulaması Teşvik Belgesine bağlı kalınarak Maliye ve Gümrük Bakanlığınca yapılır.

Yatırımlara uygulanacak yatırım indiriminin nisbeti indirimden istifade edecek yatırım miktarının % 30'u dur. Bu nisbet zirai yatırımlar ile Devlet Planlama Teşkilatı tarafından bölge kalkınması ile ilgili olduğu belirtilen yatırımlarda % 40, ikinci derecede Kalkınmakta Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlarda % 60, birinci derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlarla, sermaye şirketleri ile kooperatifleri ve iş ortaklarının yapacağı bilimsel araştırma ve geliştirme yatırımlarında, Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarda özel önem taşıdığı belirtilen sektörlerde sermaye şirketleri ve kooperatiflerce yapılacak yatırımlarda % 100'dür(32).

C. YATIRIM FİNANSMAN FONU

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun bazı maddelerini değiştiren 24.12.1980 tarih ve 2362 sayılı Kanun hükümleri gereğince uygulanan bir teşviktir.

(32) R.G. , T. 15.10.1986, No. 19252.

Teşvik Belgesine bağlanmış olan ve Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerce yapılacak yatırımların, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun bazı maddelerini değiştiren 2362 sayılı Kanunun mükerrer 8'nci maddesine göre Finansman Fonu teşviğinden faydalanması mümkündür.

Vergi erteleme amacına yönelik olan, Kurumlar Vergisi Kanununa eklenen mükerrer 8'nci madde ile Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin, yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımların finansmanında kullanmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla belli şartlarla finansman fonu ayırarak safi kurum kazancından indirilebilecekleri esası getirilmiştir(33).

Finansman Fonu'ndan yararlanabilmek için yatırımcıların Devlet Planlama Teşkilatı'na başvurmaları gerekir. Yatırım Belgesi alınmış olmak koşuluyla yatırıma başlamadan önceki yıl kazancından da ayrılabilir. Ayrılacak finansman fonu, Kanun hükmünce kurumlar vergisi matrahının % 25'ini geçemeyecektir. Sınırlı olarak ayrılacak finansman fonu, yapılacak toplam yatırım tutarını da aşamayacaktır. Kurumlar vergisi matrahı, fonun safi kurum kazancından ayrılması sonucu kalan kısım üzerinden hesaplanacaktır(34).

D. BİNA İNŞAAT HARCİ İSTİSNASI

21.1.1982 tarihli ve 2589 sayılı "2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" gereğince

(33) R.G., T.8.5.1981, No. 17334.

(34) Kurumlar Vergisi Kanunu, m.8.

her türlü fabrika, değirmen, sınai nitelikteki imalathaneler ve tersaneler ile organize sanayi bölgelerinde yapılan her türlü bina inşaatı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı'nca teşviki karara bağlanmış otel, motel ve benzeri turistik tesisler Bina İnşaat Harcından istisnadır(35).

Bir yatırımın bina ve inşaat harcı istisnası dışında tutulması, yatırıma başlangıç aşamasında önemli boyutlarda finansal katkı sağlamaktadır(36).

E. VERGİ, RESİM VE HARÇ İSTİSNASI

Tam kapasite ile üretime geçtikten sonra 5 yıl süre ile belirtilen oranlarda ihracat yapmayı taahhüt eden yatırım projelerine açılacak orta ve uzun vadeli iç yatırım kredileri ve işletme kredileriyle döviz kredilerine ve dış kredilere vergi, resim ve harç istisnası tanınır.

İhracat oranları şöyledir(37):

1. Gelişmiş bölgelerde yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 20'si,
2. Normal bölgelerde yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 10'u,
3. Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 5'i.

(35) R.G., T. 29.5.1981, No. 17354.

(36) AŞIKOĞLU, s.84

(37) R.G., T.1.12.1986, No. 19298.

Vergi, resim ve harç istisnası, gemi inşası ve gemi inşa tesisleri ile eğitim ve sağlık yatırımlarında ihracata dönük olma şartı aranmadan uygulanmaktadır.

10.2.1973 tarih ve 7/5821 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre, yatırımların gerçekleşme safhasında yatırımcılara açılan ihracat garantili yatırımlar ile gemi inşası ve gemi inşa tesisleri ile ilgili orta ve uzun vadeli iç ve dış kredilere, bu krediler vadellerinde ödeninceye kadar istisnadan yararlanmaktadır(38).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 87/2 numaralı ihracatı Teşvik Tebliği'ne göre vergi, resim ve harç istisnası, ihracatı teşvik aracı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla ihracatı artırmak için yapılacak yatırımlar teşvik edilmiş olmaktadır. Bu tebliğe göre; ihracatın finansmanında kullanılmak şartıyla bankaların prefinansman ve döviz kredisi dahil, kullandıracağı bütün krediler, ihracat için gerekli olan ihracat belgesi ve ruhsatnamesi alınması aşamasından başlayarak ihraç edilen mal bedelinin tahsil edilip, ihracat hesabının kapatılmasına kadar geçecek süre içinde ihracatla ilgili olarak Merkez Bankası da dahil bankaların, sigorta şirketlerinin ve diğer kuruluşların yapmış oldukları bütün hizmetler için kendi lehlerine her nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar, ihracatı Teşvik Belgesine dayalı, akreditifli, vesaik karşılığı, mal karşılığı ve kabul kredili ödeme şekillerine göre yapılan ithalat muameleleri, Banka Sigorta Muameleleri Vergisi ile 488 sayılı Kanun ile kabul edilen 2344, 2367 ve 2590 sayılı Ka-

(38) R.G., T.13.3.1973, No. 14447.

nunlarla değişiklik yapılan Damga Resminden, 492 sayılı Harçlar Kanunundan ve bu kanunda 2345, 2366, 2543 ve 2588 sayılı Kanunlarla yapılan değişiklikler ile, diğer Kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlardan ve 80 sayılı Kanuna göre alınan hal rüsumundan istisna edilmektedir(39).

Vergi, resim ve harç istisnası, yatırım tutarına bakılmaksızın ihracat taahhüdünde bulunan bütün yatırımlara uygulanır. İstisnadan yararlanılarak alınan dış kredilerle, döviz kredilerinde, sonradan Türk Parasının değerinde yapılan değişikliklerden doğan artışlar ne olursa olsun vergi resim ve harç istisnasından faydalanmaktadır.

F. DÖVİZ TAHSİSİ

Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Kararname gereğince uygulanan bir teşviktir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlara Belge üzerinde belirtilen veya global liste ile uygun görülen miktara kadar makina-teçhizat hammadde ve ara malları ithali için döviz tahsisi bankalarca yapılarak Teşvik Belgesine işlenir(40).

Yatırım değerlerinin artması halinde Teşvik Belgesinin tadiline gerek kalmadan yatırıma tahsis edilecek döviz miktarı bankalarca % 30'a kadar arttırılabilir.

(39) R.G., T.1.12.1986, No. 19298

(40) R.G., T.1.12.1986 , No. 19298.

G. KAYNAK KULLANIMINI DESTEKLEME PRİMİ

Kaynak Kullanımı Destekleme Primi uygulaması, 13.12.1984 tarih ve 84/8860 sayılı Karar ve bu Kararda değişiklik yapan 27.6.1985 tarih ve 85/9600 sayılı karar çerçevesinde yürütülür.

Merkez Bankası'nın 13.12.1984 tarihli ve 4510/14109 sayılı Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında ki Kararında fonun kurulması ve amacı şöyle açıklanmaktadır(41); Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak ihracatı ve yatırımlarda kaynak kullanımını desteklemek yoluyla banka kaynaklarının bu sahalara yönlendirilmesini ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesini teminen 92 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 1211 sayılı Kanunun 40-II-b,c maddesi ile Bankalar Hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 40'ncı maddesine istinaden Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde "Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu" kurulmuştur. Fon sayesinde, ihtisas kredilerinde kredi maliyetleri düşmüş, ihracatçılar ile yatırımcılara ihtisas bankalarınca kullandırılan ihtisas kredileri nedeniyle bankalara yapılacak destekleme primi ödemelerinin esas ve şartları düzenlenmiş olacaktır.

13.12.1984 tarihli Bakanlar Kurulu'nun Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkındaki kararında yapılacak ihracat ve teşvik belgeli yatırımlarla, ihtisas kredilerinde fondan yapılacak ödemelerin oranları belirtilmiştir.Bu oranlar ile uygulama esas ve şartları Devlet Pİânlama Teşkilatı Müsteşarlığının görüşü alınmak koşuluyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yayınlanacak

(41) R.G. , T.15.12.1984, No. 18606.

tebliğlerle tespit olur.

Kararnamede belirtilen oranlar şöyledir(42)*:

(42) R.G., T.15.12.1984, No: 18606.

* 5.4.1988 tarihli ve 19776 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 88/3 sayılı Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Tebliğde, 1988 yılı için yatırımlara uygulanacak Kaynak Kullanımını Destekleme Primi oranları şöyledir:

1- 1.Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlar	% 50
2- Eğitim Yatırımları	% 50
3- Hastane Yatırımları	% 50
4- 2.Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde bulunan Organize Sanayi Bölgelerine yapılacak yatırımlar	% 50
5- 2. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak yatırımlar	% 40
6- Turizm konaklama tesisi, yat çekek yerleri, yat limanı yatırımları	% 40
7- Normal Yörelerde bulunan Organize Sanayi Bölgelerinde yapılacak yatırımlar	% 40
8- Gelişmiş Yörelerde bulunan ve ilgili Bakanlık veya Devlet Kuruluşlarınca mecburi olarak yeri değiştirilerek;	
a. Normal bölgelere taşınan yatırımlar	% 20
b. Sanayi alanlarına kurulacak yatırımlar	% 10
9- Normal Yörelerde yapılacak yatırımlar	% 15
10- Gelişmiş ve normal bölgelerdeki hastane dışı sağlık yatırımları	% 15
11- Bakanlar Kurulu Kararı ile turizm merkezi ilan edilmiş yerlerde yapılacak Ticaret Merkezi ve lokanta yatırımları	% 15
12- Diğer Turizm Yatırımları	% 15

1- İhracatta;

Bu oran 1.11.1986 tarihinden itibaren % 0 olarak uygulanacaktır.

2- 1 Milyar Liranın (1 Milyar dahil) üzerindeki teşvik belgeli yatırımlarda sabit yatırımın gerçekleşen kısmı üzerinden;

- 2a. 1.nci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde, % 20
- 2b. 2.nci derecede kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırımlarla gemi inşası, RO-RO gemisi, trenferisi ve feribotlarla ilgili yatırımlarda, % 15
- 2c. Normal bölgelerde,
- 2d. Kalkınmada öncelikli yöreler dışında ilgili Bakanlıkça zorunlu görülerek yeri değiştirilen tesislerde % 15

3- Kredilerde;

- 3a. 1 Milyar liranın altındaki sabit yatırım kredilerinde, % 7
- 3b. İhtisas kredilerinde;
- i. T.C. Ziraat Bankasınca kullanılan hayvancılık ve su ürünleri kredilerinde (Tarımsal sanayi kredileri hariç) % 11
- ii. Diğer ihtisas kredilerinde % 4

4- Öncelikli turizm bölgelerindeki konaklama tesisi yatırımları ile yat filosu, yat çekek yerleri ve yat limanları yatırımlarında. % 20

Devlet Planlama Teşkilatı'nın yayınladığı 85/3 numaralı, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kullanım esasları ile ilgili tebliğinde, fondan yararlanamayacak yatırım konuları sayılmıştır.

8.2.1985 tarih ve 18660 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan tebliğe göre şu yatırım konuları Kaynak Kullanımı Destekleme Fonundan yararlanamayacaktır(43):

1. Malt Üretimi
2. Alkollü içki Üretimi
3. Altyapı İnşaatlarında Kullanılan ve her türlü İş Makinaları ithali,
4. Ulaşım Vasıtaları Yatırımı,
5. Çekici ve Treyler Yatırımları,
6. Uçak ve Helikopter İthalatı,
7. Büyük Ticaret Merkezi Yatırımları,
8. Gemi İthali Yatırımları (RO/RO gemileri, feribot ve tren ferisi hariç),
9. Her türlü Kamu Yatırımları (İmalat Sanayi Yatırımları Hariç),
10. Elektrik Enerjisi Üretimi,
11. Kullanılmış Makina-Teçhizat Yatırımları (Kalkınmada Öncelikli Yöre Yatırımları Hariç).

Toplam sabit yatırım tutarı 1 Milyar TL'nin altındaki yatırımlarda söz konusu prim, sadece krediye uygulanır ve oranı % 7 dir. Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve yeri değiştirilen yatırımlarda, gerekli olan 1 Milyarlık sınır aranmaz.

(43) R.G., T.8.2.1985, No. 18660.

H. KATMA DEĞER VERGİSİ ERTELEMESİ

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından verilen Teşvik Belgelerinde gösterilen yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken Katma Değer Vergisi bu verginin fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenir(44).

Ancak 25.10.1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 46'ncı maddesine göre, yatırımın teşvik belgesinde öngörüldüğü şekilde gerçekleşmesi halinde ertelenen vergi, tahakkuk ettiği tarihten itibaren 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 48'nci maddesine göre tesbit olunan ilgili yıllar için geçerli tecil faizleri % 50 zamlı uygulanmak suretiyle tahsil edilir(45).

Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 9 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği ile yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken katma değer vergisinin ne şekilde işlem göreceği düzenlenmiştir. İlgili Tebliğe göre, 3065 Sayılı Kanunun ilgili hükümleri gereğince yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken katma değer vergisi, Gümrük İdareleri tarafından tarh ve tahakkuk ettirilerek, bu verginin fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenecektir(46).

(44) R.G., T.1.12.1986, No. 19298.

(45) R.G., T.2.11.1984, No. 18563.

(46) R.G., T.31.12.1984, No.18622.

i. YATIRIM MALI İMALATÇISI TEŞVİK KREDİSİ

1987 Yılı Programında yatırım malı imalatçıların korunması amacı ile orta ve uzun vadeli yatırım malı imalatçı kredisi uygulamasına devam edileceği belirtilmiştir.

16.10.1985 tarih ve 85/9967 sayılı Kararname gereğince ve 2.2.1984 tarih ve 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun uyarınca T.C. Merkez Bankası nezdinde Yatırım Malları İmalatı Teşvik Fonu kurulmuştur. Fonun kaynakları, sağlanacak dış krediler ile muhtelif kanun ve kararnamelerle kurulmuş bulunan diğer fonlardan gerektiğinde yapılacak aktarmalardan meydana gelmektedir(47).

Yatırım malı imalatçısı firmalar veya oluşturdukları konsorsiyum ile kredili ihracat yapacak yatırım malı imalatçı-ihracatçıların müşterilerine yatırım malı satışının finansmanını temin etmek üzere Yatırım Malları İmalatı Teşvik Fonu'ndan ve/veya T.C. Merkez Bankası reeskont kaynağından orta ve/veya uzun vadeli iç ve/veya dış "Satıcı Kredisi" verilebilir.

İmalatçılar veya oluşturdukları konsorsiyum ile imalatçı-ihracatçıların müşterileri ile yaptıkları sözleşmelerde yer alan satış tutarının % 80'ine kadar kredi kullanılabilir. Yatırım Malı İmalatçısı Yeterlilik Belgesi almış olan imalatçılar veya bunların oluşturduğu konsorsiyumun, müşterilerine teslim edeceği yatırım

(47) R.G. , T.26.10.1985, No. 18910.

malları için üretim girdi maliyetinin en fazla % 25'ine kadar güm-rük, vergi ve resimleri ile fon bedellerinden muaf olarak döviz tahsisi talebinde bulunabilirler. Bir yılda tahsis edilecek döviz miktarı yıllık girdilerinin % 25'ini aşamaz(48) Yıllık üretim prog-ramını belirlemiş olan firmalara, satış sözleşmesi olmadan, bir ön-ceki yıl satışlarının % 25'ine karşılık gelen miktar kadar, global listelere bağlı olarak döviz tahsisi yapılabilir.

Yeterlilik Belgesi sahibi firmalar, yararlandıkları teşvik-leri müşterilerine aynen aktarmak durumundadırlar.

J. RIHTIM RESMİ MUAFİYETİ

Deniz yoluyla taşınmak suretiyle ithal olunan mallardan alı-nan % 5 oranındaki rihtim resminin, RO/RO gemisi, trenferisi ve fe-ribot ile taşınan mallar için sıfıra indirilmesi, 8.6.1985 tarih ve 85/9569 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirtilmiştir(49).

K. TEŞVİK PRİMİ

1987 Yılı Program Kararnamesi gereğince yatırımcılara tanı-nan bir teşviktir. 1987 Yılı Program Kararnamesinden itibaren dü-zenlenen Teşvik Belgeleri ile ilgili olarak yatırımcıların global listeden yerli olarak temin ettikleri yurt içinde imal edilen ve doğrudan üretime dönük makina ve teçhizat tutarının % 20'si* ora-nındaki meblağ yatırımcıya Teşvik Primi olarak iade edilir(50).

(48) R.G., T.1.12.1986, No. 19298

(49) R.G., T.11.6.1985, No. 18781

* 1988 Yılı Program Kararnamesi döneminde sözkonusu prim % 25 ora-nında uygulanır.(R.G., T. 5.4.1988, No.19776).

(50) R.G., T. 1.12.1986, No. 19298.

Bu program döneminden önce alınmış Teşvik Belgeleri ile ilgili ilk global listelerine 1987 program döneminde yapılacak ilave ithal makinalar % 5 fona, yerli alınacak ilave makina ve teçhizat % 20 Teşvik Primine tabidir. Yatırımcıların teşvik priminden yararlanabilmeleri için, global listedeki doğrudan üretime dönük makina ve techizatı yerli olarak temin ettiklerini faturaları ile Devlet Planlama Teşkilatına sunmaları gerekir. Talep uygun görüldüğü takdirde yerli makina ve techizatın fatura bedeli üzerinden % 20 oranında ödeme yapılması konusunda Devlet Planlama Teşkilatınca T.C. Merkez Bankasına bilgi verilir.

Teşvik Priminin uygulanma süresi Teşvik Belgesi süresi ile sınırlıdır.

L. KONUT İNŞAATINDA VE KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELERDE
YAPILACAK YATIRIMLARDA VERGİ, RESİM VE HARÇ İSTİSNA
VE MUAFLIKLARI

24.2.1984 tarihli ve 2982 sayılı Kanun gereğince konut inşaatı ile kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımların, vergi, resim ve harç istisna ve muaflıkları yoluyla teşvik edilmesidir.

Bu Kanun hükümlerine göre uygulanacak istisna ve muaflıklar; veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi, harçlar ve resimler ile Belediye gelirleri Kanunu gereğince alınan vergi resim ve harçları kapsar(51).

(51) R.G., T. 1.3.1984, No. 18328.

M. ÖZEL ÖNEM TAŞIYAN SEKTÖRLER İLE KALKINMADA ÖNCELİKLİ
YÖRELERDE ÇALIŞANLARIN ÜCRETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE
İNDİRİM

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 31.nci maddesi 3239 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve yapılan ve değişiklikle genel indirim kaldırılmış ve gerçek usulde tesbit edilen ücretlerin vergilendirilmesinde uygulanan özel indirim tutarları artırılmıştır.

Maliye ve Gümrük Bakanlığında yayınlanan 147 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde yapılacak indirimler açıklanmıştır. Bu tebliğe göre, Mükellefin kendisi, eşi ve çocukları için ayrı ayrı uygulanmakta olan genel indirim tutarı, 1.1.1986 tarihinden itibaren kaldırılmıştır. Bu nedenle mükelleflere genel indirim 1.1.1986 tarihinden itibaren uygulanmayacaktır.

Gelir Vergisi Kanununun 31.nci maddesinde yapılan değişiklikle, gerçek usulde tesbit edilen ücret gelirlerine uygulanacak olan özel indirim tutarı; günde (200), ayda (6000) ve yılda(72.000) lira olarak yeniden tesbit edilmiştir(52).

Bakanlar Kurulu, özel indirim tutarlarını 15 katına kadar artırmaya yetkilidir. Bu yetki, kalkınma planı ve yıllık programlarda özel önem taşıdığı belirtilen sektörler ile kalkınmada öncelikli bölgelerde fiilen çalışanların ücretleri için farklı özel indirim tutarları tesbit edilmek suretiyle de kullanılabilir.

(52) R.G., T.9.2.1986, No. 19014.

Teşvik Belgesi almış olan yatırımlarda çalışan ücretlilerin özel indirim tutarları ise daha önce tesbit edilen tutarlara Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde çalışanlar için günde (600), ayda (18.000), yılda (216.000)TL, İkinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerde çalışanlar için de günde (400), ayda (12.000), yılda (144.000)TL, daha eklenerek tesbit edilecektir.

Özel kesimi yatırım yapmaya yöneltmek için kullanılan teşvikler 1987 yılı için yukarıda açıklananlardan ibarettir. Fakat her yıl, o yıl için hazırlanan yıllık program hedeflerine göre teşvik politikası değişiklik göstermekte dolayısıyla teşvik araçlarında da değişiklik olmaktadır. Yeni teşvik araçları yürürlüğe girmekte veya bazıları kaldırılmaktadır, ancak kaldırılan teşviklerden yararlanma süresi yatırımın tamamlanmasına kadar sürmektedir.

Üçüncü Bölüm

YÜRÜRLÜKTEKİ YATIRIM TEŞVİK ARAÇLARININ YATIRIM PROJELERİNİN MALİYETİNE VE KÂRLILIĞINA OLAN ETKİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK UYGULAMA

Birinci Kısım

ARAŞTIRMADA KULLANILAN KRİTERLER

VE

UYGULAMA PROJESİNİN TANITILMASI

I. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KRİTERLER

Araştırmanın temel amacı, fizibil olan bir yatırımın teşvikli ya da teşviksiz şekilde gerçekleştirilmesinin projenin maliyetine ve kârlılığına olan etkilerini ölçmeye yöneliktir.

Bu nedenle araştırmaya konu olacak projenin;

- İmalat sektöründe faaliyette bulunacak bir işletmeye yönelik olması,
- Makina parkı içinde, ithal makina ve teçhizat bulundurması,

- Fizibil bir yatırım olduğunun saptanmış olması,
- Kuruluş yeri seçimi açısından farklı bölgelerde kurulmasının sorun yaratmayacağıının saptanmış olması,
- Teşvik Belgesine sahip olması gerekmektedir.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için, temel kriter projenin yukarıda belirtilen özelliklere sahip olmasıdır.

Uygulama üç aşamalı olarak yapılacaktır. Birinci aşamada, araştırmaya uygun projenin Eskişehir Bölgesinde teşviksiz gerçekleştirilmesi durumunda yatırım tutarı hesaplanacaktır. İkinci aşamada ilgili yatırım aynı bölgede yatırıma tanınacak tüm teşviklerden yararlandırılarak gerçekleştirilecek ve teşviklerin yatırımın maliyeti ile kârlılık üzerindeki etkileri araştırılacaktır. Üçüncü aşamada ise, ilgili yatırım teşviklerin yoğunlaştırılmış olduğu Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörede gerçekleştirilecek ve yoğunlaştırılmış teşviklerin yatırımın maliyeti ve kârlılık üzerindeki etkileri saptanacaktır.

II. UYGULAMA PROJESİNİN TANITILMASI

Uygulamamızda kullandığımız proje tekstil konusunda faaliyet gösteren bir işletmeye aittir. Tekstil sektörü, 1987 yılında teşvik gören sektörlerden birisidir(53)

(53) 1987 Yılı Programının Uygulanması Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararın Eki "Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar" R.G., T. 15.10.1986 No. 19252.

Uygulama projesi, Renk Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş. ne aittir. Kısaca Renk A.Ş. diye adlandırılacak olan işletme, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren, 400 Milyon TL sermayeli, 13 gerçek kişinin ortak olduğu, konfeksiyon imalatı ile uğraşan, Anonim Şirket statüsündedir(54).

Aşağıda ilgili projeye ilişkin temel bilgiler verilmiştir.

- A. PROJENİN ADI : Renk Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- B. KURULUŞ YERİ : Organize Sanayi Bölgesi, Eskişehir.
- C. ADRES
- Merkez : Renk Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamamyolu Cad. Dr.Cemalcılar Pasajı No.74/14,
Eskişehir.
 - Fabrika : Renk Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Organize Sanayi Bölgesi, Eskişehir.
- D.KURULUŞ KAPASİTESİ: 4200 adet/gün
1.260.000 adet/yıl plaj kıyafeti ve içgiyim.
- E. SERMAYE DURUMU :
- Nominal Sermaye : 400.000.000 TL.
 - Ödenmiş Sermaye : 400.000.000 TL.
- F. UYGULAMA PLANI :
- Yatırıma Başlama Tarihi : 1.10.1987
 - Deneme İşletmesine Alınış Tarihi: 1.3.1988
 - Kesin İşletme Tarihi : 1.6.1988

(54) A.Osman TAŞLICA, Renk A.Ş. Fizibilite Etüdü, Yayınlanmamış Proje Çalışması, Eskişehir, 1987.

G. TOPLAM YATIRIM TUTARI : 1.258.143.000

H. PROJENİN FAYDALI ÖMRÜ : 15 yıl

İ. TAM KAPASİTEDE YILLIK İŞLETME
GELİRLERİ

Sabit	Düzeltilmiş
<u>Fiyatlarla</u>	<u>Fiyatlarla(%30)</u>
3.750.500.000	4.875.650.000

J. TAM KAPASİTEDE YILLIK
İŞLETME GİDERLERİ

Sabit	Düzeltilmiş
<u>Fiyatlarla</u>	<u>Fiyatlarla(%30)</u>
1.537.820.000	1.999.166.000

K. TAM KAPASİTEDE YILLIK BRÜT
NAKİT AKIMI

Sabit	Düzeltilmiş
<u>Fiyatlarla</u>	<u>Fiyatlarla(%30)</u>
2.212.680.000	2.876.484.000

L. PROJENİN BORÇ ÖDEME GÜCÜ :

<u>Yıllar</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>	<u>1992</u>
Borç Ödeme Gücü :	3.39	3.67	2.25	2.88	3.68
Nakit Farkı(000TL) :	269.071	599.008	532.437	661.427	746.359

M. ÖZKAYNAK/TOPLAM YATIRIM TUTARI : % 40

İkinci Kısım

YATIRIM TEŞVİKLERİN PROJE MALİYETİNE
KATKILARI VE KARLILIK ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ

I. RENK A.Ş. YATIRIMININ TEŞVİK ALMADAN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ
DURUMUNDA YATIRIMIN MALİYETİ VE YATIRIMIN KARLILIĞI

İlgili yatırım Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde gerçekleştirilecektir. Bölgenin alt yapısı Sanayi Odası tarafından yaptırılmış olup su, elektrik ve P.T.T. hizmetleri mevcuttur. İnşaat safhasında alt yapı için bir harcama yapılması gerekmemektedir. Konfeksiyon üretiminde kullanılacak olan makina ve donatımın büyük bir kısmı yurt dışından ithal edilecektir.

İlgili yatırımın maliyetinin hesaplanması şöyledir:

A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI

Projenin maliyetinin hesaplanabilmesi için aşağıdaki bil-

gilere ihtiyaç vardır. Bu bilgiler şunlardır:

1. Arsa Yatırımı	:	25.000.000
2. Etüd ve Proje Giderleri	:	1.000.000
3. İnşaat Maliyeti	:	242.115.000
4. Makina ve Donatım Gideri	:	
a. Yerli Makina ve Donatım	:	10.000.000
b. İthal Makina ve Donatım	:	265.000.000

Dış para ile temin edilecek makina ve donatımın proforma fatura tutarı 362.608 D.M. dir. İthal edilecek makina ve donatıma ait liste Tablo I'de verilmiştir.

5. Yardımcı Makina ve Donatım	:	20.000.000
6. Yerli Navlun ve Sigorta	:	2.652.000

İthal makina ve donatımın nakliyesi T.I.R. ile yapılarak kuruluş yerine götürüleceği için nakliye ve sigorta gideri, C.I.F. tutarının % 1'i alınarak hesaplanmıştır.

7. İthalat ve Gümrükleme Gideri:

İthalat ve Gümrükleme giderini hesaplayabilmek için kabul edilebilir oranlardan yararlanılır. İthal edilecek malların F.O.B. değerine bu oranlar uygulanır. İthalat ve gümrükleme giderlerinin hesaplanması şöyledir; F.O.B. değerinin % 4'ü oranında navlun ve sigorta, C.I.F. değerinin % 2'si oranında komisyon ve sair giderler, gümrük tarife cetvelinde gösterilen orana göre gümrük vergisi, gümrük vergisinin % 15 oranında belediye payı, yine gümrük ver-

TABLO I
DIŞ PARA İLE TEMİN EDİLECEK
MAKİNA VE DONATIM LİSTESİ

<u>ADET</u>	<u>AÇIKLAMA</u>	<u>FOB DM</u>	<u>FOB \$</u>
20	DB2-B 736-3	17.100	10.137
4	DB2-B 738-913	22.080	13.089
10	DB2-B 737-403	32.300	19.148
2	LH-4 814-2	10.400	6.165
2	CB3-B 916-1	5.360	3.178
1	CM3-B 931	2.100	1.245
20	EF4-B 641-00-1-5	64.600	38.297
10	MA4-B 661-087-6	35.800	21.224
4	LT2-B 836-5 1/4	16.800	9.960
5	W-80003 F	11.200	6.640
5	W-8003 D	11.200	6.640
2	DWR-8003 EMK	5.980	3.545
1	Servo-Cutter(33972)	20.220	11.987
1	Servo-Cutter (37263)	9.270	5.496
1	Servo-Cutter(38714)	2.700	1.601
1	LMK 36 Super	49.373	29.270
1	FTL 16	22.990	13.629
1	602 SL-LG	880	522
1	Air-Cutter 80	5.950	3.527
1	Comet 8	3.800	2.253
1	7755+KOMET 800	12.505	7.413
		362.608	214.966

1 \$= 1.6868 DM (3.3.1988)

1 DM= 703.40 TL (3.3.1988)

gisinin % 1'i oranında sair giderler ve gümrük vergisi matrahının % 0,5 oranında damga resmi hesaplanır. Şimdi ilgili projeye ait ithalat ve gümrükleme giderini hesaplayalım;

a. F.O.B.	: 255.058.467
b. Navlun ve Sigorta	: 10.202.338
c. C.I.F.	: 265.260.805
d. Komisyon ve Sair Giderler	: 5.305.216
e. Gümrük Vergisi Matrahı	: 270.566.021
f. Gümrük Vergisi	: 135.283.010
g. Belediye Payı	: 20.292.451
h. Sair Giderler	: 26.526.080
ı. Damga Resmi	1.352.830
j. Toplam İthalat ve Gümrükleme Gideri:	188.759.587

8. Montaj Giderleri	: 2.652.000
9. Taşıt Araçları ve Demirbaşlar	: 48.625.000
10. İşletmeye Alma Giderleri	: 15.000.000
11. Genel Giderler	: 180.590.000

Genel giderler, proje maliyetini meydana getiren kalemlere ait çeşitli vergi tutarlarından ve çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

12. Beklenmeyen Giderler	: 6.000.000
13. Yatırım Dönemi Finansman Giderleri	: 112.298.000
14. İşletme Sermayesi Yatırımı	: 128.295.000

Bu bilgilerin ışığında projenin yatırım dağılımı şöyledir:

TABLO II

YATIRIM TUTARI TABLOSU

<u>Yatırım Çeşidi</u>	(000 TL)		
	<u>İç</u>	<u>Dış</u>	<u>Toplam</u>
1. Etüd, Proje Mühendislik	1.000	-	1.000
2. Patent, Know-How	-	-	-
3. Arsa Değeri	25.000	-	25.000
4. Arazinin Düzenlenmesi ve Haz.	5.000	-	5.000
5. İnşaat İşlevi	242.115	-	242.115
6. Ulaştırma Yatırımları	-	-	-
7. Ana Fabrika Makina ve Donatımı			
a. Yerli	10.000	-	10.000
b. İthal Makina ve Donatım	-	265.260	265.260
c. İthalat ve Gümrükleme Giderleri	156.928	-	156.928
d. Yurtdışı Taşıma ve Sigorta	-	10.202	10.202
e. Navlun ve Sigorta	2.652	-	2.652
f. Montaj	2.652	-	2.652
g. Akreditif Giderleri	26.526	-	26.526
8. Yardımcı İşletmeler Donatımı	20.000	-	20.000
9. Taşıt Araçları	48.625	-	48.625
10. İşletmeye Alma Giderleri	15.000	-	15.000

11. Genel Giderler	180.590	-	180.590
12. Beklenmeyen Giderler	6.000	-	6.000
Fiziki Yatırım Tutarı	742.088	275.462	1.017.550
13. Yatırım Dönemi Faizleri	<u>112.298</u>	<u>-</u>	<u>112.298</u>
Sabit Yatırım Tutarı	854.386	275.462	1.129.848
14. İşletme Sermayesi	<u>128.295</u>	<u>-</u>	<u>128.295</u>
Projenin Genel Toplamı	982.681	275.462	1.258.143

B. YATIRIMIN KÂRLILIĞI

Renk A.Ş. tam kapasitede faaliyette bulunduğunda ilgili işletmenin kârlılığını hesaplayabilmemiz için proforma nakit akım tablosu ve proforma gelir-gider tablosunun hesaplanması gerekmektedir. Bu iki tablo için temel veriler işletmenin tam kapasitedeki gelir ve giderleridir.

Projenin giderleri Tablo III'de , gelirleri ise TabloIV'de gösterilmiştir.

İşletmeye ait giderler tablosu şöyledir:

TABLO - III

TAM KAPASİTEDE YILLIK İŞLETME GİDERLERİ

(000 TL)

	<u>TOPLAM TUTAR</u>	<u>S/D</u>	<u>SABİT GİDER</u>	<u>DEĞİŞİR Gİ.</u>
A. ÜRETİM GİDERLERİ				
1. Hammaddeler	1.191.150	0/100	-	1.191.150
2. Yardımcı Maddeler	49.953	0/100	-	49.953
3. İşletme Malzemesi	2.498	0/100	-	2.498
4. Yakıt, su, elektrik	12.705	30/70	5.082	7.623
5. İşçilik, personel	119.304	50/50	71.583	47.721
6. Bakım Onarım	6.360	70/30	5.088	1.272
7. Genel Giderler	27.258	75/25	21.806	5.452
8. Beklenebilecek farklar	27.258		2.071	25.187
TOPLAM ÜRETİM GİDERLERİ	1.436.486		105.630	1.330.856
B. TİCARİ GİDERLER				
9. Satış Giderleri	57.459	60/40	34.475	22.984
10. Ambalaj Giderleri	43.875	0/100	-	43.875
TOPLAM TİCARİ GİDERLER	1.537.820		140.105	1.397.715

İlgili işletmenin gelirlerini gösteren tablo şöyledir:

TABLO - IV

TAM KAPASİTEDE İŞLETME DÖNEMİ GELİRLERİ

<u>CİNSİ</u>	<u>YILLIK TOPLAM ÜRETİM</u>	<u>B.S.F.</u>	<u>TOPLAM SATIŞ(000TL)</u>
Atlet (pamuklu)	150.000	1.344	201.600
Fanila(pamuklu)	100.000	1.425	142.500
Slip(pamuklu)	350.000	1.100	385.000
Tişört(lacost)	200.000	3.150	630.000
Elbise(pamuklu)	150.000	4.840	726.000
Elbise(Havlu)	60.000	8.190	491.400
Şort (Havlu)	75.000	2.750	206.250
Şort (keten)	100.000	3.850	385.000
Tişört(havlu)	<u>75.000</u>	7.770	<u>582.750</u>
	1.260.000		3.750.500

İşletmeye ait proforma gelir-gider tablosu, Tablo V'de verilmiştir. Bu tabloda yer alan kalemlerin hesaplanması şöyledir; Proje gelirlerinden proje giderlerin çıkarılması sonucu proje kârı bulunur. Kanuni kâr, proje kârından finansman giderlerinin çıkarılması ile bulunur. Kurumlar vergisi matrahının bulunabilmesi için, kanuni kârdan, zarar mahsubu, yatırım indirimi ve ihracatta vergi iadesi kalemlerinin çıkarılması gerekmektedir. Kurumlar vergisi, kurumlar vergisi matrahının % 47'si olarak hesaplanmıştır. Dönem kârı/zararı, kanuni kârdan kurumlar vergisi ve gelir

vergisi stopajı düşülerek bulunur. Kanuni yedek akçe, ödenmiş sermayenin % 20'sine ulaşıncaya kadar, kanuni kârdan zarar mahsubu yapıldıktan sonraki değer üzerinden her yıl için % 5 oranında ayrılır. I.Temettü, dönem kârından, zarar mahsubu ve kanuni yedek akçe düşüldükten sonra kalan meblağın % 25'i olarak hesaplanır. En son kalem olan kullanılabilir kâr, dönem kârından, dağıtılacak temettü tutarının çıkarılması ile bulunur.

Bu açıklamaların ışığında hazırlanan proforma gelir-gider tablosu aşağıda verilmiştir.

TABLO-V
PROFORMA GELİR-GİDER TABLOSU
(000 TL)

AÇIKLAMALAR	YILLAR	1988	1989	1990	1991	1992
Proje Gelirleri		912.064	2.397.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
Proje Giderleri		461.336	1.091.011	1.250.777	1.377.308	1.448.659
Proje Kârı		450.728	1.306.046	1.588.692	1.801.812	1.922.120
Finansman Giderleri		112.229	224.597	224.597	149.731	74.867
Kanuni Kâr		338.499	1.081.449	1.364.095	1.652.081	1.847.254
Zarar Mahsubu		-	-	-	-	-
Yatırım İndirimi		-	-	-	-	-
İhracatta Vergi İadesi		-	-	-	-	-
Kurumlar Vergisi Matrahı		338.499	1.081.449	1.364.095	1.652.081	1.847.254
Kurumlar Vergisi		160.381	512.391	646.308	782.756	875.229
Gelir Vergisi Stopajı		-	-	-	-	-
Dönem Kârı/Zararı		178.118	569.058	717.787	869.325	972.025
Kanuni Yedek Akçe		8.906	28.453	35.889	43.466	48.601
I.Temettü		42.303	135.151	170.151	206.465	230.856
Kullanılabilir Kâr		126.909	405.454	511.423	619.394	692.568

İlgili projeye ait proforma nakit akım tablosu aşağıda verilmiştir. Proforma nakit akım tablosu, projenin yıllar itibariyle yaratacağı fonları ve gelecekteki fon ihtiyaçlarını gösteren ve mali bilgilerin yorumlanmasını sağlayan bir analiz aracıdır(55).

Tabloda yer alan kalemlerin hesaplanması şöyledir; proje gelirleri, proforma gelir-gider tablosundan alınmaktadır. Müşteriye bağlı mal değeri satış tutarı (MBMD), satışların vadeli yapılması durumunda ortaya çıkar, satış hasılatının bir bölümü müşteride alacak olarak kalacağından negatif bir unsur olarak proje gelirlerinden çıkarılır. İndirilebilir katma değer vergisi iadesi (İKDV), yatırım döneminde ödenecek İTDV toplamıdır. Net proje giderleri, amortismanlardan arındırılmış proje giderlerinden MBMD satış maliyetinin çıkarılması ile bulunur. Zorunlu ödemeler, iki kalemden meydana gelir; vergi ve stopajlar, kurumlar vergisi ile gelir vergisi stopajı toplamıdır, temettü ise proforma gelir-gider tablosundan alınır. Kredi ödemeleri, faizler ve ana para ödemelerinden meydana gelir. Net nakit çıkışları, işletme dönemi yatırımlarının net proje giderlerinin zorunlu ödemelerin ve kredi ödemelerinin toplanmasıyla bulunur. Nakit farkı, net nakit girişlerinden, net projenin yıllar itibariyle borçlarını ödeme yeterliliğini gösteren bu oran aşağıdaki formüle göre hesaplanır.

$$B.Ö.O = \frac{\text{Nakit Farkı} + \text{Kredi Ödemeleri}}{\text{Kredi Ödemeleri}}$$

Brüt nakit akımı, net nakit girişlerinden, net proje giderlerinin çıkarılması ile bulunur,

TABLO VI
PROFORMA NAKİT AKIM TABLOSU
(000 TL)

ACIKLAMALAR	YILLAR	1988	1989	1990	1991	1992
A. NAKİT GİRİŞLERİ						
1. Proje Gelirleri		912.064	2.397.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
2. MBMD Satış Tutarı (% 50 peşin 1 ay vade)		38.003	98.877	118.311	132.463	140.449
3. İKDV İadesi		65.541	169.038	203.586	229.675	244.339
4. Y.D.P.		43.334	-	-	-	-
Net Nakit Girişleri		982.936	2.467.212	2.924.744	3.276.332	3.474.730
B. NAKİT ÇIKIŞLARI						
1. İşletme Dönemi Yatırımları		9.623	9.623	9.623	9.623	9.622
2. Proje Giderleri		408.918	1.038.593	1.198.341	1.324.890	1.396.241
3. MBMD Satış Maliyeti		19.659	52.145	59.295	61.448	61.332
4. Net Proje Giderleri		389.259	986.448	1.138.416	1.263.442	1.334.909
5. Zorunlu Ödemeler						
a) Vergi ve stopajlar		160.381	512.391	646.308	782.756	875.229
b) Temettü		42.303	135.151	170.475	206.465	230.856
6. Kredi Ödemeleri						
a) Faizler		112.299	224.597	224.597	149.731	74.867
b) Ana Para Ödemeleri		-	-	202.888	202.888	202.888
7. Net Nakit Çıkışları		713.865	1.868.210	2.392.307	2.614.905	2.726.371
C. NAKİT FARKI		269.071	599.008	532.437	661.427	746.359
D. BORÇ ÖDEME ORANI		3,39	3,67	2,25	2,88	3,68
E. BRÜT NAKİT AKIMI		593.677	1.480.770	1.786.328	2.012.890	2.139.821

II. RENK A.Ş. YATIRIMININ NORMAL BÖLGEDE TEŞVİK
ALARAK GERÇEKLEŞTİRİLMESİ VE TEŞVİK ARAÇLARININ
MALİYET VE KÂRLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Proje normal bir bölgede gerçekleştirildiği ve teşvik araçlarından faydalandığı zaman, projenin maliyetinde değişiklik olacaktır.

Normal bir bölgede proje bazında yatırımlara tanınacak, maliyetleri azaltıcı ve kârlılığını artırıcı teşvikler şunlardır:

- Gümrük Muafiyeti
- Teşvik Primi
- Kaynak Kullanımını Destekleme Primi
- Yatırım İndirimi
- Vergi, Resim Harç İstisnası.

Şimdi bu teşvik araçlarının etkilerini inceleyelim.

A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI

1. Gümrük Muafiyeti

Gümrük Muafiyeti, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde gösterilen vergi nisbet ve hadleri belirli şartları taşıyan ithalata uygulanmaktadır. Bu yolla yatırımcılar gümrük vergilerinden % 100 muaf tutulmaktadır.

Aşağıdaki tabloda projeye % 100 gümrük muafiyeti uygulanması sonucu ithalat ve gümrükleme giderlerinin hangi tutarda değiştiği görülmektedir.

TABLO VII
İTHALAT VE GÜMRÜKLEME GİDERLERİ

a. F.O.B.	: 255.058.467
b. Navlun ve Sigorta	: 10.202.338
c. C.I.F.	: 265.260.805
d. Komisyon ve Sair Giderler	: 5.305.216
e. Gümrük Vergisi Matrahı	: 270.566.021
f. Gümrük Vergisi	: Muaf
g. Belediye Payı	: Muaf
h. Sair Giderler	: 26.526.080
ı. Damga Resmi	: Muaf
J. Toplam İthalat ve Gümrükleme Gideri	: 31.891.296

Daha önce 188.759.587 İL. sı olarak hesaplanan toplam ithalat ve gümrükleme gideri, % 100 gümrük muafiyeti teşviği kullanılması sonucunda 31.891.296 İL. olmuştur.

2. Teşvik Primi

Yatırımcıların yerli olarak temin ettikleri yurt içinde imal edilen üretimde kullanılacak makina ve donatımın, tutarlarının % 20'si teşvik primi olarak yatırımcılara geri verilir.

İlgili projede yerli makina ve donatım tutarı 10.000.000 İL. dir. Bu durumda teşvik primi 2.000.000 İL. olarak hesaplanacak, ma-

kinalara ödenecek tutarda 8.000.000 ₺. olacaktır.

3. Vergi, Resim ve Harç İstisnası

İlgili projenin gerçekleşmesi için alınan arsa ve yapılacak inşaat için ödenecek vergiler, vergi resim ve harç istisnasına tabi olacaktır.

Arsa vergisi % 0,3, bina vergisi ise % 0,5 dir.

Arsa için ödenecek vergi: $25.000.000 \times \% 0,3 = 75.000 \text{ ₺}$.

Bina için ödenecek vergi: $242.115.000 \times \% 0,5 = 1.210.575 \text{ ₺}$.

Ödenecek olan vergileri arsa ve binanın tutarından indirirsek arsa ve binalara ödenecek tutarları buluruz.

Arsa için, $25.000.000 - 75.000 = 24.925.000 \text{ ₺}$.

Bina için, $242.115.000 - 1.210.575 = 240.904.425 \text{ ₺}$.

Yukarıda belirtilen teşviklerin kullanılması sonucunda yatırımın dağılımı şöyle olacaktır: (Tablo VIII).

TABLO VIII
YATIRIMIN DAĞILIMI

<u>Yatırımın Çeşidi</u>	<u>İç</u>	<u>Dış</u>	<u>(000TL) Toplam</u>
1. Etüd Proje Mühendislik	1.000	-	1.000
2. Patent, Know-How	-	-	-
3. Arsa Değeri	24.925	-	24.925
4. Arazinin Düzenlenmesi ve Haz.	5.000	-	5.000
5. İnşaat İşlevi	240.904	-	240.904
6. Ulaştırma Yatırımları	-	-	-
7. Ana Fabrika Makina ve Donatımı			
a. Yerli	8.000	-	8.000
b. İthal Makina ve Donatım	-	265.260	265.260
c. İthalat ve Gümrükleme Gideri	31.891	-	31.891
d. Yurt dışı Taşıma ve Sigorta	-	10.202	10.202
e. Navlun ve Sigorta	2.652	-	2.652
f. Montaj	2.652	-	2.652
g. Akreditif Giderleri	26.526	-	26.526
8. Yardımcı İşletmeler Donatımı	20.000	-	20.000
9. Taşıt Araçları	48.625	-	48.625
10. İşletmeye Alma Giderleri	15.000	-	15.000
11. Genel Giderler	180.590	-	180.590
12. Beklenmeyen Giderler	6.000	-	6.000
Fiziki Yatırım Tutarı	613.765	275.462	889.227
13. Yatırım Dönemi Faizleri	112.298	-	112.298
Sabit Yatırım Tutarı	726.063	275.462	1.001.525
14. İşletme Sermayesi	128.295	-	128.295
Projenin Genel Toplamı	854.358	275.462	1.129.820

İlgili proje normal bir bölgede hiç teşvik almadan gerçekleştirildiğinde projenin maliyeti, Tablo II'ye göre 1.258.143.000 İL. iken teşvik araçlarından yararlanması sonucu 1.129.820.000 İL. olmuştur.

B. YATIRIMIN KÂRLİLİĞİ

1. Yatırım İndirimi

Yatırım indirimi, şirketlerin ödeyecekleri kurumlar vergisinin matrahını düşüren teşvik aracıdır(56).

87/1 No'lu Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Tebliğ'e göre yatırımlara uygulanacak indirim oranı % 40'dır.

Yatırım indiriminin hesaplanması için toplam yatırım tutarlarından bazı kalemlerin çıkarılması gerekir. Bu kalemler;

- İşletme sermayesi,
- Personel Lojmanları inşaatı ve tefrişi
- Arsa ve arazi,
- Yedek parça temini,
- Esas Proje dışında münferit tesisat, makina, araç mübayası,
- İnşa edilmiş veya inşa halinde satın alınan binalardır(57).

(56) Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, Yapılabilirlik Etüdü Hazırlama Esasları , 1986, s.72.

(57) Yapılabilirliks.72.

Bu açıklamaların ışığında yatırım indirimine tabi olacak tutar, Tablo VIII'deki verilere göre şöyle olacaktır;

	(000 TL)
Toplam Yatırım Tutarı	1.129.820 TL.
(-) Arsa Değeri	24.925 TL.
(-) İşletme Sermayesi	128.295 TL.
Yatırım İndirimine	
Tabi olacak tutar	976.600 TL.

Bu tutara, oranı uyguladığımız takdirde yatırım indirimini buluruz.

$$976.600 \times \% 40 = 390.640 \text{ TL.}$$

Aşağıdaki tabloda yatırım indiriminin projeye ait profor-
ma gelir-gider tablosundaki etkileri görülmektedir. (Tablo IX)

TABLO IX
PROFORMA GELİR-GİDER TABLOSU

<u>AÇIKLAMALAR</u>	<u>YILLAR</u>	
	<u>1988</u>	<u>1989</u>
1. Proje Gelirleri	912.064	2.397.057
2. Proje Giderleri	461.336	1.091.011
3. Proje Kârı	450.728	1.306.046
4. Finansman Giderleri	112.229	224.597
5. Kanuni Kâr	338.499	1.081.449
6. Zarar Mahsubu	-	-
7. Yatırım İndirimi	338.499	52.141
8. İhracatta Vergi İadesi	-	-
9. Kurumlar Vergisi Matrahı	-	1.029.308
10. Kurumlar Vergisi	-	483.775
11. Gelir Vergisi Stopajı	33.850	5.214
12. Dönem Kârı/Zararı	304.649	592.460
13. Kanuni Yedek Akçe	15.232	29.623
14. I.Temettü	72.354	140.709
15. Kullanılabilir Kâr	217.063	422.128

2. Kaynak Kullanımı Destekleme Primi

Toplam sabit yatırım tutarı 1 Milyar TL.'nin üzerindeki yatırımlara % 7 oranında Kaynak kullanımı destekleme primi ödenir. Ödemede kredi/Özkaynak ayrımı yapılmaz.

Tablo II'de sabit yatırım tutarı 1.129.848.000 TL. olduğundan, proje bu teşvik aracından yararlanacaktır. Prim sadece finansman giderlerine uygulanacaktır. Tablo V'deki verilere göre hesaplama şöyle olacaktır:

<u>AÇIKLAMA</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>	<u>1992</u>
Finansman Giderleri	112.229	224.597	224.597	149.731	74.867
% 7 KKDP	<u>7.856</u>	<u>15.722</u>	<u>15.722</u>	<u>10.481</u>	<u>5.240</u>
Finansman Giderleri	104.373	208.875	208.875	139.250	69.627

Bulunan bu sonuçlar ile projeye yatırım indirimi uygulanması sonucu bulunan tutarların, proforma gelir-gider tablosu ile proforma fon akım tablosunda gösterilmesi şöyledir;

TABLO X
PROFORMA GELİR-GİDER TABLOSU (000 TL)

AÇIKLAMALAR	1988	1989	1990	1991	1992
1. Proje Gelirleri	912.064	2.397.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
2. Proje Giderleri	461.336	1.091.011	1.250.777	1.377.308	1.448.659
3. Proje Kârı	450.728	1.306.046	1.588.692	1.801.812	1.922.120
4. Finansman Giderleri	104.373	208.875	208.875	139.250	69.627
5. Kanuni Kâr	346.355	1.097.171	1.379.817	1.662.562	1.852.493
6. Zarar Mahsubu	-	-	-	-	-
7. Yatırım İndirimi	346.355	44.285	-	-	-
8. İhracatta Vergi İadesi	-	-	-	-	-
9. Kurumlar Vergisi Matrahı	-	1.052.886	1.379.817	1.662.562	1.852.493
10. Kurumlar Vergisi	-	494.856	648.514	781.404	870.672
11. Gelir Vergisi Stopajı	34.636	4.429	-	-	-
12. Dönem Kârı/Zararı	311.719	597.886	731.303	881.158	981.821
13. Kanuni Yedek Akçe	17.318	54.859	68.991	83.128	92.625
14. I.Temettü	73.600	135.757	165.578	199.507	222.299
15. Kullanılabilir Kâr	238.119	462.129	565.725	681.651	759.522

Yukarıdaki tabloya göre kullanılabilir kârların tutarı ile daha önce Tablo V'de verilen kullanılabilir kârların tutarı arasında büyük farkların olduğu görülmektedir. İlgili işletme yatırım indirimi ve kaynak kullanımını destekleme primi teşviklerinden yararlandığı takdirde kullanılabilir kârı artmaktadır.

İlgili projeye kaynak kullanımını destekleme priminin uygulanması sonucu olan değişiklikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

AÇIKLAMALAR	TABLO XI PROFORMA NAKİT AKIM TABLOSU (000TL)				
	1988	1989	Y ı l l a r 1990	1991	1992
A. NAKİT GİRİŞLERİ					
1. Proje Gelirleri	912.064	2.397.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
2. MBMD Satış Tutarı (% 50 peşin 1 ay vade)	38.003	98.877	118.311	132.463	140.449
3. İKDV İadesi	65.541	169.038	203.586	229.675	244.399
4. Y.D.P.	43.334	-	-	-	-
Net Nakit Girişleri	982.936	2.467.218	2.924.744	3.276.332	3.474.730
B. NAKİT ÇIKIŞLARI					
1. İşletme Dönemi Yatırımları	9.623	9.623	9.623	9.623	9.622
2. Proje Giderleri	408.918	1.038.593	1.198.341	1.324.890	1.396.241
3. MBMD Satış Maliyeti	19.659	52.143	59.295	61.448	61.332
4. Net Proje Giderleri	389.259	986.448	1.138.416	1.263.442	1.334.909
5. Zorunlu Ödemeler					
a) Vergi ve Stopajlar	34.636	499.285	648.514	781.404	870.672
b) Temettü	73.600	135.757	165.578	199.507	222.299
6. Kredi Ödemeleri					
a) Faizler	104.373	208.875	208.875	139.250	69.627
b) Ana Para Ödemeleri	-	-	202.888	202.888	202.888
7. Net Nakit Çıkışları	611.491	1.839.988	2.373.894	2.596.114	2.710.017
C. NAKİT FARKI	371.445	627.230	550.850	680.218	764.713
D. BORÇ ÖDEME ORANI	4.55	4.00	2.33	2.98	3.80
E. BRÜT NAKİT AKIMI	593.677	1.480.770	1.786.328	2.012.890	2.139.821

Yukarıdaki tablodan projeye ait nakit farkları daha önce verilmiş olan Tablo VI'daki nakit farklarından, daha yüksek tutarlarda gerçekleştiği görülmektedir.

III. RENK A.Ş. YATIRIMININ 1.DERECEDE KALKINMADA
ÖNCELİKLİ YÖRELERDE TEŞVİK ALARAK GERÇEKLEŞTİRİLMESİ
VE TEŞVİK ARAÇLARININ MALİYET VE KÂRLILIK ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ

Kalkınmada öncelikli yörelere tanınan teşvikler diğer yörelere tanınan teşviklerden farklılık göstermektedir. Bunun nedeni gelişmemiş olan bu bölgelere özel kesim yatırımlarını çekmek, dolayısıyla ülke çapında görülen dengesiz gelişmeyi bir ölçüde de olsa engelleyerek yatırımların bölgeler arası farklılığını önlemektir.

İlgili yatırım, 1.Derecede Kalkınmada Öncelikli yöre olarak, Diyarbakır'da gerçekleştirilecektir. Yatırımın faydalanacağı teşvik araçları şunlardır:

- Gümrük Muafiyeti,
- Teşvik Primi,
- Kaynak Kullanımını Destekleme Primi,
- Yatırım İndirimi,
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası.

Şimdi bu teşvik araçlarının yatırım ve kârlılık üzerindeki etkilerini inceleyelim:

A. YATIRIM MALİYETİNİN HESAPLANMASI

Yatırım maliyetini etkileyen teşvikler şunlardır;

1. Gümrük Muafiyeti

Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlara tanınacak gümrük muafiyeti oranı % 100'dür. Bu teşvik aracının oranı normal bölgelerde de aynı olduğundan yatırım için yapılacak olan ithalat ve gümrükleme giderlerinde bir değişiklik olmayacaktır.

Daha önce Tablo VII 'de verilen 31.891.296 İL.lık ithalat ve gümrükleme gideri, yatırımın kalkınmada öncelikli bir yörede gerçekleştirilmesi halinde değişiklik göstermeyecektir. Çünkü her iki bölgede gümrük muafiyeti oranı aynıdır.

2. Teşvik Primi

Kalkınmada öncelikli yörelere tanınan teşvik primi oranı % 20'dir. İşletme için gerekli olan yerli makina ve donatımın tutarı 10.000.000 İL'dir. Teşvik priminden yararlanılması sonucu makina ve donatımın tutarı 8.000.000 İL. olacaktır.

3. Vergi, Resim ve Harç İstisnası

2982 sayılı Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç İstisna ve Muafıllıkları Tanınması Hakkında Kanun'un hükümlerine göre kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar için arazi veya arsa tedariki ile yatırımlar dolayısıyla yapılacak binalar her türlü vergi, resim ve harçlardan müstesnadır(58).

Yatırım yapılacak arsa için ödenecek vergi % 0,3, bina için % 0,5 oranındadır.

Bu oranlara göre ödenecek vergiler aşağıda gösterilmektedir.

Arsa için ödenecek vergi; $25.000.000 \times \% 0,3 = 75.000 \text{ TL}$.

Bina için ödenecek vergi; $242.115.000 \times \% 0,5 = 1.210.575 \text{ TL}$.

Yukarıda hesaplanan vergi tutarlarını, arsa ve binanın Tablo II'de verilen tutarlarından indirirsek, ödenecek tutarları buluruz.

Arsa için, $25.000.000 - 75.000 = 24.925.000$

Bina için, $242.115.000 - 1.210.575 = 240.904.425$

Bu bilgilerin ışığında yatırımın dağılımı şöyle olacaktır:
(Tablo XII).

İlgili proje normal bir bölgede teşvik araçlarından yararlanmadan gerçekleştirildiğinde proje maliyeti Tablo II'ye göre 1.258.143.000 TL olurken, Kalkınmada öncelikli bir yörede teşvik araçlarından yararlanması sonucu 1.129.820.000 TL olmuştur,

B. YATIRIMIN KÂRLİLİĞİ

Yatırımın kârlılığını etkileyen teşvikler şunlardır;

1. Yatırım İndirimi

Yatırım indirimi oranı, 1.Derecede Kalkınmada öncelikli yöre-

lerde % 100'dür.

Yatırım indirimine tabi olacak tutarı hesaplayabilmek için, toplam yatırım tutarından aşağıda belirtilen kalemlerin çıkarılması gerekir:

- İşletme sermayesi,
- Personel lojmanları inşaatı ve tefrişi,
- Arsa ve arazi,
- Yedek parça temini,
- Esas proje dışında münferit tesisat,
makina araç mubayası,
- İnşa edilmiş veya inşa halinde satın alınan binalar(59).

Tablo II' deki verilere göre yatırım indirimine tabi olacak tutar aşağıda hesaplanmıştır;

Toplam Yatırım Tutarı	1.129.820
(-) Arsa Değeri	24.925
(-) İşletme Sermayesi	<u>128.295</u>
Yatırım İndirimine Tabi Olacak Tutar	976.600

Kalkınmada öncelikli yörelerde yatırım indirimi oranı % 100 olduğu için projeye ait proforma gelir-gider tablosu aşağıda verildiği gibi olacaktır,

(59) Yapılabilirlik ... sf.72.

TABLO XII
PROFORMA GELİR-GİDER TABLOSU (000 TL)

AÇIKLAMALAR	Y ı l l a r	
	1988	1989
1. Proje Gelirleri	912.064	2.397.057
2. Proje Giderleri	461.336	1.091.011
3. Proje Kârı	450.728	1.306.046
4. Finansman Giderleri	112.229	224.597
5. Kanuni Kâr	338.499	1.081.449
6. Zarar Mahsubu	-	-
7. Yatırım İndirimi	338.499	638.101
8. İhracatta Vergi İadesi	-	-
9. Kurumlar Vergisi Matrahı	-	443.348
10. Kurumlar Vergisi	-	208.374
11. Gelir Vergisi Stopajı	33.849	63.810
12. Dönem Kârı/Zararı	304.650	809.265
13. Kanuni Yedek Akçe	16.925	54.072
14. I.Temettü	71.931	188.798
15. Kullanılabilir Kâr	232.719	620.467

Yukarıdaki tabloda, yatırımın hiç teşvik almadan yapılması halinde Tablo V 'de verilen kârlar ile yatırımın kalkınmada öncelikli bir yörede yapılması halinde elde edilecek kârlar arasındaki büyük fark görülmektedir.

2. Kaynak Kullanımını Destekleme Primi

1.Derecede Kalkınmada Öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlara uygulanacak kaynak kullanımını destekleme primi oranı % 20'dir.

Projenin sabit yatırım tutarı 1.129.820.000 TL. olduğundan, bu teşvik aracından yararlanmak mümkündür.

Kaynak kullanımını destekleme primi finansman giderine uygulanacaktır.

AÇIKLAMA

Finansman Gideri	112.229	224.597	224.597	149.731	74.867
% 20 KKDP	22.446	44.919	44.919	29.946	14.973
Finansman Gider.	89.783	179.678	179.678	119.785	59.894

Bu verilerin ışığında projeye ait proforma gelir-gider tablosu ve proforma fon akım tablosu şöyle olacaktır;

TABLO XIII
PROFORMA GELİR-GİDER TABLOSU (000 TL)

AÇIKLAMALAR	Y ı l l a r				
	1988	1989	1990	1991	1992
1. Proje Gelirleri	912.064	2.379.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
2. Proje Giderleri	461.336	1.091.011	1.250.777	1.377.308	1.448.659
3. Proje Kârı	450.728	1.306.046	1.588.692	1.801.812	1.922.120
4. Finansman Giderleri	89.783	179.678	179.678	119.678	59.894
5. Kanuni Kâr	360.945	1.126.368	1.409.014	1.682.027	1.862.226
6. Zarar Mahsubu	-	-	-	-	-
7. Yatırım İndirimi	360.945	615.655	-	-	-
8. İhracatta Vergi İadesi	-	-	-	-	-
9. Kurumlar Vergisi Matrahı	-	510.713	1.409.014	1.682.027	1.862.226
10. Kurumlar Vergisi	-	240.035	662.237	790.553	875.246
11. Gelir Vergisi Stopajı	36.094	61.565	-	-	-
12. Dönem Kârı/Zararı	324.850	824.768	746.777	891.474	986.980
13. Kanuni Yedek Akçe	18.047	56.318	70.451	84.101	93.111
14. I.Temettü	76.700	192.112	169.082	201.843	223.467
15. Kullanılabilir kâr	248.150	632.656	577.695	689.631	763.513

Yukarıdaki tabloda yer alan kullanılabilir kârın tutarı, yatırımın hem normal bir bölgede teşviksiz hem de normal bir bölgede teşvik alarak gerçekleştirilmesi durumunda ortaya çıkacak kullanılabilir kâr tutarlarından oldukça yüksek çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda projeye ait proforma fon akım tablosu görülmektedir.

TABLO XIV
PROFORMA NAKİT AKIM TABLOSU

(000TL)

AÇIKLAMALAR	1988	1989	1990	1991	1992
A. Nakit GİRİŞLERİ					
1. Proje Gelirleri	912.064	2.397.057	2.839.469	3.179.120	3.370.780
2. MBMD Satış Tutarı (% 50 peşin 1 ay vade)	38.003	98.877	118.311	132.463	140.449
3. IKDV İadesi	65.541	169.038	203.586	229.675	244.399
4. Y.D.P.	43.334	-	-	-	-
Net Nakit Girişleri	982.936	2.467.218	2.924.744	3.276.332	3.474.730
B. NAKİT ÇIKIŞLARI					
1. İşletme Dönemi Yatırımları	9.623	9.623	9.623	9.623	9.622
2. Proje Giderleri	408.918	1.038.593	1.198.341	1.324.890	1.396.241
3. MBMD Satış Maliyeti	19.659	52.143	59.295	61.448	61.332
4. Net Proje Giderleri	389.259	986.448	1.138.416	1.263.442	1.334.909
5. Zorunlu Ödemeler					
a) Vergi ve Stopaj	36.094	301.600	662.237	790.553	875.246
b) Temettü	76.700	192.112	169.082	201.843	223.467
6. Kredi Ödemeleri					
a) Faizler	89.783	179.678	179.678	119.785	59.894
b) Ana Para Ödemeleri	-	-	-	202.888	202.888
7. Net Nakit Çıkışları	511.676	1.669.461	2.361.924	2.588.134	2.706.026
C. NAKİT FARKI	471.260	797.757	562.820	688.198	768.704
D. BORÇ ÖDEME ORANI	6.24	5.43	2.47	3.13	3.92
E. BRÜT NAKİT AKIMI	593.677	1.480.770	1.786.328	2.012.890	2.139.821

S O N U Ç

Ülkemizde uygulanan teşvik politikaları, özel kesim yatırımlarını yıllık programlarla plan hedefleri doğrultusunda yönlendirmekte, özel kesimin kamu kesimi ile uyumlu yatırımlar yapması hedeflenmektedir.

Bir yandan kalkınma planları doğrultusunda hareket etmek ve tesbit edilen hedeflere varmak zorunluluğu, diğer yandan devletin, demokratik bir yönetimde özel kesime emredememesi birbiri ile çelişmektedir. Özel kesimin kalkınma planlarında gösterilen hedeflere varmasını sağlamak için bulunan en etkili demokratik çözüm, teşvik tedbirleri uygulamasıdır.

Teşvik tedbirlerinin özel kesim yatırımlarını, yatırımın maliyeti ve kârlılığını açısından hangi boyutta etkilediğini ölçmeyi amaçladığımız çalışmamızda, kuruluş yeri açısından sorun yaratmayacak bir projeyi farklı teşviklerin uygulandığı iki ayrı bölgede gerçekleştirilmesi durumunda yatırımın maliyetinin ve kârlılığının farklı boyutlarda gerçekleştiğini saptadık.

Çalışmamızda ele aldığımız tekstil projesi, hiç teşvik almadan normal bir bölge olan Eskişehir yöresinde gerçekleştirildiği takdirde yatırımın maliyeti 1.258.143.000 İL. kârı ise 1988 yılı için 126.909.000 İL. olmaktadır. Proje aynı yörede teşvik alarak gerçekleştirilir ise maliyet 1.129.820.000 İL.'sına düşmekte, kâr ise 1988 yılı için 238.119.000 İL.'sına yükselmektedir.

Yatırımın aynı bölgede teşvik alarak gerçekleştirilmesi proje maliyetini % 10.2 azaltmakta kârı ise % 87,62 artırmaktadır.

Aynı proje 1.Derecede Kalkınmada öncelikli bir yörede teşviklerden yararlanarak gerçekleştirildiğinde proje maliyeti 1.129.820.000 İL. kârı ise 1988 yılı için 248.150.000 İL. sı olmaktadır.

Projenin normal bir yörede teşvik alarak gerçekleştirilmesi ile özelliği olan bir yörede gerçekleştirilmesi halinde yatırımın maliyeti açısından bir fark olmamakta ancak proje kârında % 95.53-lük bir artış olmaktadır.

Bu sonuçlardan görüldüğü gibi yatırım teşvikleri projelerin maliyetlerini ve kârlılıklarını büyük ölçüde etkileyerek yatırımcıların alacakları yatırım kararlarında, yatırım yeri ve yatırım konusu seçiminde etkili olmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AŞIKOĞLU, Rıza : Türkiye'de Yatırım Teşvik Tedbir-
birleri, Anadolu Üniversitesi Ya.
No. 278, K.İ.İ.B.F. Ya. No.2,
Eskişehir, 1988.
- BALİ, Orhan : Proje Geliştirme ve Değerlendirme
Semineri Notları, D.Y.B., C.I,
Ankara, 1981.
- BAYAR, Doğan : Sanayi İşletmelerinde Yatırım
Politikası Ders Notları, Eskişehir,
1983.

- BÜKER, Semih : İşletmelerin Finansal Yönetiminde Yatırım Kararları ve Türkiye'deki Uygulama, E.İ.T.İ.A. Ya. No. 104/59, Ankara, 1973.
- DEVLET SANAYİ VE İŞÇİ YATIRIM BANKASI : Yapılabilirlik Etüdü Hazırlama Esasları, ?, 1986.
- GÜRDOĞAN- Nazif : Proje Değerlendirme Yöntemleri, D.P.T. Ya. No. DPT: 2063-MGS: 15, Ankara, ? .
- OLALI, Hasan : İşletmelerde Uzun Süreli Yatırım ve Finansman Planlaması, Ege Üniversitesi, İ.T.B.F. Ya. No. 64/10, ? , 1971.
- ÖZER, Yılmaz, İYİBİL, Ali, CAN, İsmail : Anonim ve Limited Şirketlerin Vergi Rehberi, Ankara, 1982.

TAŞLICA, A.Osman, : Renk A.Ş. Fizibilite Etüdü,
Yayınlanmamış Proje Çalışması,
Eskişehir, 1987.

T.C. BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI : Beşinci Beş Yıllık Kalkınma
Planı, D.P.T. Ya.No. DPT:1974,
Ankara, 1985.

T.C. BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI : Ekonomik İstikrar Tedbirleri
İle İlgili Mevzuat-8, D.P.T.
Ya.No. 2073, Ankara, 1987.

T.C. BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI : Program Uygulanmasındaki Geliş-
meler ve Uygulamada Karşılaşılan
Sorunlar, D.P.T. Ya. No. DPT:1442-
KD 298, Ankara, 1975.

T.C. BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI : Teşvik Belgesi Almış Özel Sektör
Projelerinin 1976 Sonu İtibariyle
Genel Görünümü ve Uygulama Sonuç-
ları, D.P.T. Ya.No. DPT 1625-KD:
341, Ankara, 1977.

ULUATAM, Özhan

: Vergilerin Yatırımlar Üzerindeki ve Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası, Ankara Üniversitesi, S.B.F. Ya.No. 311, Ankara, 1971.

USTA, Öcal

: Yapılabilirlik Etüdüleri ve Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesi, İzmir, 1984.

YAŞAR, Ömer

: Plan ve Programlar Işığında Yatırımları Özendirme, Mevzuat ve Açıklamalar, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1973.

: 87/1 Sayılı Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile İlgili Tebliğ, R.G., T..1.12.1986,

: 1987 Yılı Programının Uygulanması Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararın Eki "Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar", R.G., T. 5.10.1986, No. 19252.

: Yatırım ve Proje Değerlemesi

Anadolu Üniversitesi Ya.No. 120,

A.Ö.F. Ya. No. 44, Ankara, 1987.

RESMİ GAZETELER

1.3.1984	Tarih	ve	18328 Sayılı Resmi Gazete
9.2.1984	Tarih	ve	19014 Sayılı Resmi Gazete
15.10.1986	Tarih	ve	19252 Sayılı Resmi Gazete
1.11.1969	Tarih	ve	13340 Sayılı Resmi Gazete
5.5.1970	Tarih	ve	13486 Sayılı Resmi Gazete
1.12.1986	Tarih	ve	19298 Sayılı Resmi Gazete
8.5.1986	Tarih	ve	17334 Sayılı Resmi Gazete
29.5.1981	Tarih	ve	17354 Sayılı Resmi Gazete
13.3.1973	Tarih	ve	14447 Sayılı Resmi Gazete
15.12.1984	Tarih	ve	18606 Sayılı Resmi Gazete
8.2.1985	Tarih	ve	18660 Sayılı Resmi Gazete
2.11.1984	Tarih	ve	18563 Sayılı Resmi Gazete
31.11.1984	Tarih	ve	18622 Sayılı Resmi Gazete
26.10.1985	Tarih	ve	18910 Sayılı Resmi Gazete
11.6.1985	Tarih	ve	18781 Sayılı Resmi Gazete